

Rapportering av regeringsuppdrag

Ökad kunskap om grundvattentillgångar

— Utveckling av databaser

Carola Lindeberg

februari 2019

SGUs diarie-nr: 318-1836-2018

Näringsdepartementets diarie-nr: N2018/04429/SUN

RR 2019:02

Omslagsbild: Emil Vikberg Samuelsson genomför nivåövervakning i Sälen.
Foto: Kajsa Bovin

Författare: Carola Lindeberg

Medverkande: Liselotte Tunemar, Jakob Nisell, Jonas Gierup, Andreas Ljung, Robin Djursäter, Emil Vikberg Samuelsson & Lena Maxe har deltagit i arbetet. Övriga medarbetare på SGU kontaktades efter behov.

Ansvarig avdelningschef: Helena Kjellson

Regeringsuppdragets fullständiga namn: Uppdrag att öka kunskapen om tillgången av grundvatten genom att utveckla vissa av myndighetens befintliga nationella databaser

Sveriges geologiska undersökning

Box 670, 751 28 Uppsala

tel: 018-17 90 00

fax: 018-17 92 10

e-post: sgu@sgu.se

www.sgu.se

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Insamling av mer information om brunnar och grundvattennivåer.....	5
Vattentäktsarkivet	5
Grundvattennätet och SGUs övriga databaser	6
Översyn av befintliga lagar	6
Summering	6
Inledning.....	7
Samarbetspartners	7
Finansiering.....	7
Insamling av mer information om brunnar och grundvattennivåer.....	8
Utöka informationen i Brunnarsarkivet.....	8
Öka graden av inrapportering för nya brunnar.....	8
Nytt inrapporteringsformulär för privatpersoner med flera	8
Öka informationsmängden om befintliga brunnar genom samarbete med kommunerna	9
Riktade utskick till fastigheter i drabbade områden.....	9
Inventering av datakällor för grundvattenuttag	9
Grundvattennivåer i samband med anläggande av enskilda avloppsanläggningar	11
Vattentäktsarkivet.....	12
Behovsutredning	12
Nationell databas om vattentäkter/vattenverk och råvattenkontroll.....	13
Insamlingsmetoder för kommunal information.....	13
Öka incitamentet för inrapportering till Vattentäktsarkivet	13
Omvärldsbevakning	13
Samarbete med Livsmedelsverket.....	14
Förvaltningsbehov av befintliga databaser.....	14
Gemensamma utredningsinsatser.....	14
Grundvattennätet och övriga databaser på SGU	15
Samlad lagringsmiljö	15
Hantering av känslig information.....	15
Förvaltningsbehov för nationella kodregister, stationsregister och validering av data	15
Utökning av insamlat data till Grundvattennätet.....	16
Utreda möjligheter att samla in nivåövervakning från kommunala vattentäkter	17
Utöka insamling och användning av grundvattentäktsinformation.....	17
Datainsamling från enskilda brunnar	18
Översyn av befintlig insamling	18

Översyn av befintliga lagar	18
Lag (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning	18
Förordning (1975:425) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning	21
Förslag till ny lagtext	23
Summering	25
Bilaga 1. Nytt inrapporteringsformulär för brunnar	26
Bilaga 2. Inventering av databaser för grundvattenuttag.....	28
Bilaga 3. Behovsutredning för Vattentäktsarkivet	33

SAMMANFATTNING

Regeringen har uppdragit åt Sveriges geologiska undersökning (SGU) att kvalitetssäkra och komplettera information om grundvatten i några av de nationella databaser som drivs och förvaltas vid myndigheten.

Syftet med regeringsuppdraget är att förbättra kunskapen om grundvattnets olika användningsområden. Informationen ska kunna användas för att förebygga situationer av vattenbrist och för att beräkna vattenbalanser på ett korrekt sätt.

Uppdraget har delats in i fyra områden

- 1) Insamling av mer information om brunnar och grundvattennivåer
- 2) Vattentäktsarkivet
- 3) Grundvattennätet och SGUs övriga databaser
- 4) Översyn av befintliga lagar

Insamling av mer information om brunnar och grundvattennivåer

Det pågår arbete för att utöka informationen i SGUs databas Brunnsarkivet, både för befintliga och nya brunnar. Ett nytt inrapporteringsformulär med kompletterande uppgifter (se bilaga 1) ska ge brunnägare möjlighet att frivilligt rapportera in mer information om befintliga brunnar. Inrapporteringsformuläret sprids till brunnägarna i samarbete med kommunerna och SKL, och eventuellt i samarbete med Jordbruksverket som riktade utskick till enskilda brunnägare inom utvalda vattenbristområden. Arbetet är påbörjat och planeras att fortsätta under 2019.

Befintliga databaser på andra myndigheter och kommuner har inventerats inom regeringsuppdraget, i syfte att undersöka om informationen i databaserna kan användas för att lokalisera grundvattenuttag (se bilaga 2). Arbetet har utförts i samarbete med SMHI, som fortsätter att samordna det nationella arbetet med information om vattenuttag. SGU medverkar i arbetet.

En ny digital inrapporteringsmöjlighet för grundvattennivåer i provgropar för enskilda avlopp skulle årligen kunna ge cirka 10 000 nya nivåavläsningar. Dessa kan användas för validering av grundvattenprognoser och underlag till nationella och regionala grundvattenmodelleringsarbeten. Arbetet är påbörjat och om resurser tillförs kan projektet fortsätta under 2019 och 2020.

Vattentäktsarkivet

En behovsutredning av Vattentäktsarkivet är utförd, se bilaga 3. Fortsatta utvecklingsområden är föreslagna.

Det finns behov av en central samlad dataförvaltning för information om vattentäkter/vattenverk samt vattenkvalitet och -kvantitet. SGU föreslår en lagändring som medför att SGU kan utveckla den befintliga förvaltningen av informationen i nuvarande Vattentäktsarkivet.

Behovet av att underlätta och öka incitamenten för kommunernas inlämning av information till Vattentäktsarkivet beskrivs. Arbetet är fortlöpande men kan intensifieras 2020 om resurser tillförs.

SGUs omvärldsbevakning och samarbete med andra myndigheter angående information om vattentäkter/vattenverk blir allt viktigare, bland annat eftersom efterfrågan på information om vattenuttag och skydd av vattentäkter är mycket stor. Arbetet pågår fortlöpande.

SGU samarbetar med Livsmedelsverket om hur insamlingen av information om vattentäkter/vattenverk samt råvatten- och dricksvattenkvalitet ska kunna utföras med effektivare metoder och

höjd kvalitet på informationen. Fortsatta utvecklingsmöjligheter är identifierade för korta förlöpande projekt. Om resurser tillförs kan även en utredning angående gemensamt nationellt id-system för vattentäkter/vattenverk påbörjas under 2020.

Grundvattennätet och SGUs övriga databaser

En ny samlad lagringsmiljö för ett flertal av SGUs databaser för grundvatten ska höja kvaliteten på informationen samt underlätta sökningar och användning av data. Den nya lagringsmiljön ska delvis driftsättas under 2019.

Under 2019 planeras en översyn av hanteringen av känsliga uppgifter i SGUs databaser. SGU har för avsikt att delta i SMHIs arbete med känslig information.

SGU deltar i arbetet med nationellt kodregister, stationsregister och tjänster för validering av data. SGU är beroende av samverkan med andra datavärdar, men kan snabbt växla upp arbetet om nationella resurser tillförs till projektet.

Informationen i databasen Grundvattennätet har utökats. Fler provtagningar inom nationell och regional miljöövervakning ger bättre geografisk täckning av informationen och upplösning för grundvattenförhållanden. Arbetet beräknas fortsätta under 2019.

SGU behöver utreda möjligheter för inrapportering av kommunala grundvattennivådata. Arbetet påbörjas 2020 om resurser tillförs.

SGU behöver också se över befintliga metoder och eventuella behov av kompletteringar för insamling och förvaltning av uppgifter som ska lämnas in i samband med grundvattentäcksundersökningar. Arbetet påbörjas 2020 om resurser tillförs.

Det finns möjlighet att öka inlämningen av uppgifter för kvalitetsanalyser i enskilda brunnar. Arbetet är delvis påbörjat, men kommer att fortsätta under 2019 och 2020.

Översyn av befintliga lagar

I samband med att SGU gör en översyn av insamling och förvaltning av information om grundvatten och vattentäkter/vattenverk, har de lagar som finns vad avser uppgiftsskyldighet vid grundvattenundersökningar och brunnsborrningar setts över. Nya formuleringar föreslås.

Summering

Genom föreslagna utvecklingsområden och lagförändringar kan SGUs roll som datavärd samt kunskaps-myndighet för grundvatten och vattentäkter förstärkas ytterligare.

INLEDNING

Regeringen har den 16 augusti 2018 uppdragit åt Sveriges geologiska undersökning (SGU) att i dialog med kommuner, fastighetsägare, företagare och andra berörda kvalitetssäkra och komplettera information om grundvatten i några av de nationella databaser som drivs och förvaltas vid myndigheten. Uppdraget ska ske i samarbete med Livsmedelsverket och Jordbruksverket.

Syftet med regeringsuppdraget är att förbättra kunskapen om grundvattnets olika användningsområden som dricksvatten, inom bevattning, djurhållning eller energiändamål i relation till kapaciteten i grundvattenmagasin och brunnar. Informationen ska kunna användas av kommuner, länsstyrelser och centrala myndigheter bland annat för att förebygga situationer av vattenbrist och för att beräkna vattenbalanser på ett korrekt sätt.

Information om grundvattennivåer blir allt viktigare eftersom stigande temperaturer ger en ökad avdunstning och förändrade nederbördsmonster. Utökad information ger bättre kunskap och därmed möjlighet till mer korrekta beräkningar av framtidens grundvattentillgång och behov.

SAMARBETSPARTNERS

Av uppdragsbeskrivningen framkommer att samarbete ska ske med Livsmedelsverket och Jordbruksverket.

Samarbetet med Livsmedelsverket är påbörjat för insamling och förvaltning av information i Vattentäktsarkivet och behov av gemensamma projekt är beskrivna. Samverkan med Jordbruksverket har inletts och huvudfokus kommer att vara gemensamma riktade insatser för frivillig insamling av mer information om brunnar och grundvattenförhållanden. För att bättre kunna kommunicera ut möjligheten att lämna brunnsuppgifter till fler enskilda brunnsägare har kontakt med Sveriges kommuner och landsting (SKL) etablerats, för vidare samarbete med kommunerna. SGU har deltagit i Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) regeringsuppdrag om vattenuttag och bland annat bidragit med en sammanställning av de register som innehåller information om grundvattenuttag. I arbetet med denna sammanställning, samt i behovsutredningen av Vattentäktsarkivet, kontaktades ett flertal andra myndigheter och kommuner.

FINANSIERING

Många av de föreslagna projekten är pågående och har finansiella och personella resurser avsatta för fortsatt arbete under 2019 och delvis 2020. För de projekt som inte har avsatta resurser för att genomföras föreslås en uppstart senast under 2020, under förutsättning att projekten får resurser och kan prioriteras. Många av de föreslagna projekten innebär en initial större insats, men resulterar i ett långsiktigt behov av informationsförvaltning på myndigheten. Därför är det lämpligt om resurserna inte endast består av engångssatsningar, utan kombineras med ett ökat långsiktigt anslag.

SGU föreslår i sitt budgetförslag till regeringen för 2020–2022 en permanent utökning av anslaget om 24 000 tkr per år, för att kunna genomföra satsningar på grundvatten. I detta förslag utgör knappt hälften av anslaget finansiering till fortsatt utveckling och drift av digitala tjänster, insamling av information rörande grundvattenkvantitet och -kvalitet från vattentäkter och enskilda brunnar, övervakning, förvaltning av information samt underlag och verktyg för förbättrade grundvattenprognoser. Övriga medel är finansiering till förtätad grundvattenkartläggning i syfte att minska sårbarheten inför kommande perioder av vattenbrist och låga grundvattennivåer. Kartläggningen görs på uppdrag av regeringen och är inte beskriven i denna rapport.

INSAMLING AV MER INFORMATION OM BRUNNAR OCH GRUNDTVATTENNIVÅER

SGU tar emot information om brunnar och grundvattentäkter enligt lagen om uppgiftsskyldighet (SFS 1975:424). Delar av den insamlade informationen lagras i databasen Brunnsarkivet. Genom att samla in mer information om brunnarna samt information om lokala grundvattennivåer kan informationen bli mer användbar i identifiering av områden som är känsliga för störningar, såsom torka och klimatförändringar.

Utöka informationen i Brunnsarkivet

I databasen Brunnsarkivet lagras information om enskilda brunnar. Databasen utgörs främst av information om bergborrade brunnar och består av de uppgifter som brunnsborrhare enligt lagkrav har skickat in till SGU. Det finns uppgifter om enskilda brunnars läge och tekniska data såsom djup, jorddjup, foderrörlängd, dimensioner, vattenkapacitet, vattennivåer och brunnens användningsområde. Brunnsarkivet innehåller data för drygt 650 000 brunnar och varje år registreras cirka 25 000 nya brunnsuppgifter om både dricksvattenbrunnar och energibrunnar. Majoriteten av uppgifterna finns att tillgå för allmänheten genom SGUs kartverktyg. Informationen i Brunnsarkivet ingår i den nya datalagringsmiljön som är under uppbyggnad på SGU (se avsnitt *Samlad lagringsmiljö*).

Genom att utöka både insamlad mängd information om respektive brunn samt antal brunnar som rapporteras in, kan Brunnsarkivet i en större omfattning användas av kommuner, länsstyrelser och centrala myndigheter för att förbättra bilden av grundvattentillgångar och vattenkapacitet.

Öka graden av inrapportering för nya brunnar

En uppskattning inom miljömålsredovisningen är att cirka 85 procent av de borrhningar som sker idag rapporteras in till Brunnsarkivet. SGU arbetar kontinuerligt med att öka inrapporteringen genom bland annat certifieringar för brunnsborrhare, utbildningar et cetera. Vikten av att öka certifieringsgraden av brunnsborrhare har lyfts fram inom miljömålet *Grundvatten av god kvalitet*.

Det behöver undersökas om SGU kan premiera brunnsborrhare som rapporterar in uppgifter, gärna digitalt, jämfört med brunnsborrhare som inte rapporterar in. Det kan till exempel ske genom förenklad tillgång till kartunderlag eller sammanställningar gällande geologi och grundvattennivåer för det aktuella området. Arbetet med att undersöka möjligheterna, vilken information som brunnsborrharna behöver och hur den kan levereras, bedöms påbörjas under 2019.

Nytt inrapporteringsformulär för privatpersoner med flera

Inom ramarna för regeringsuppdraget har ett nytt digitalt inrapporteringsformulär för data till Brunnsarkivet sammanställts, som beräknas vara klart våren 2019. Inrapporteringen ska användas av brunnsägare för att dessa på frivillig basis ska kunna rapportera in information om brunnar som saknas i arkivet, och lämna mer uppgifter om kvantitet och kvalitet för redan inrapporterade brunnar. Brunnsägare kommer att få möjlighet att rapportera uppgifter angående problem med kvalitet eller kvantitet, vilket ger en bättre bild av lokala situationer för enskild vattenförsörjning. Framför allt förväntas denna möjlighet att rapportera in uppgifter öka den tillgängliga informationsmängden om grävda brunnar som idag i stort sett saknas i Brunnsarkivet. Grävda brunnar i jordlager utgör cirka en tredjedel av de enskilda dricksvattenbrunnarna och är de som oftast drabbas av vattenbrist. Brunnsborrhare med lagskyldighet att rapportera in uppgifter om nya brunnar kommer även fortsättningsvis att hänvisas till det befintliga inrapporteringsformuläret för brunnsborrhare.

Öka informationsmängden om befintliga brunnar genom samarbete med kommunerna

Information om nya och befintliga brunnar i Brunnsarkivet kan utökas med kvalitativa och kvantitativa uppgifter, inrapporterade med formuläret beskrivet i förra stycket. Detta är särskilt viktigt i områden med problem med vattenkvantitet eller -kvalitet. Då uppgifterna i Brunnsarkivet, inklusive den nya informationen som brunnsägare kan bidra med, skulle vara värdefulla för den kommunala vattenplaneringen är det lämpligt om insamling av information kan ske via respektive kommun.

SGU har i samarbete med SKL diskuterat hur kommunerna kan bidra till insamlingen av brunnsägares inrapportering till Brunnsarkivet. Planen är att kommunerna gör en digital lansering av möjligheten att lämna mer information om brunnar via kommunernas respektive webbplats och att inrapporteringsformuläret finns länkat från den webbplatsen. En pilotstudie bör genomföras under 2019 med några utvalda kommuner. SKL kommer att vara behjälpliga i urvalen av kommuner till pilotstudien.

Om SGU kan använda kommunens kommunikationsvägar till kommuninvånare för att öka inrapporteringen av information till Brunnsarkivet kan SGU tillhandahålla kommunerna resultatsammanställningar om grundvattennivåer och vattenkvalitet. Dessa sammanställningar kan kommunerna använda vid planering för framtida perioder med vattenbrist och översvämningar.

Riktade utskick till fastigheter i drabbade områden

I vissa områden var effekterna av torka under 2016–2018 mycket svåra. Om dessa områden visar sig ha många brunnar inrapporterade till Brunnsarkivet, eller om det verkar finnas en stor mängd saknade brunnar inom området, kan möjligheterna till riktade utskick med det nya inrapporteringsformuläret undersökas. Jordbruksverket kommer att bidra till urval av lämpligt område för ett första utskick under våren 2019. Utvärdering av svarsfrekvens och innehåll i svaren visar om det är lämpligt att göra fler riktade utskick till andra områden.

Inventering av datakällor för grundvattenuttag

För att kunna göra vattenbalanser för ett område är det mycket viktigt att ha kännedom om vattenuttag både i grundvatten och ytvatten. För grundvatten saknas ofta information om både lokalisering av uttaget och uttagsmängder, även för stora vattenuttag som är tillståndspliktiga. För att identifiera troliga lokaler för större vattenuttag, såsom kommunala vattentäkter, samfällighetsägda vattentäkter, bevattningsbrunnar inom jordbruk eller koloniträdgårdar, brunnar för djurhållning, industri et cetera kan olika informationskällor användas. Inom regeringsuppdraget har relevanta register inventerats utifrån deras potential att ge information om vattenuttag, se sammanställning i tabell 1. En utökad beskrivning av registren finns i bilaga 2. Uppdraget har genomförts i samarbete med SMHI.

Tabell 1. Register som kan identifiera och/eller innehålla information om grundvattenuttag.

Ansvarig	Register	Innehåll	Kommentarer
SGU	Vattentäktsarkivet	Uppgifter om dricksvattentäkter, vattenuttag och råvatten för dricksvatten.	Lokaliseringsuppgifterna är hemliga.
	Brunnsarkivet	Lokalisering av brunnar och information om brunnarna.	Huvudsakligen mindre uttag, men även en del förväntat stora. Uppgifterna är inte kompletta vad avser grundvattennivåer.

Tabell 1. Fortsättning

Ansvarig	Register	Innehåll	Kommentarer
Livsmedelsverket	Dropp	Uppgifter om dricksvattenverk och vattenuttag för dricksvatten. Majoritet av stora kommunala dricksvattenverken.	Databasen är inte publik, inte avsedd att koppla mot tillsyn.
	Livsmedels-anläggningar	Kommunernas rapporter om anläggningar som producerar livsmedel, inklusive dricksvattenproduktion.	Omfattas av sekretess.
Jordbruksverket	Nötkreatursregister (CDB)	Antal nötboskap kopplat till fastighet.	Uppgifterna omfattas av sekretess.
	Förflytningsregistret	Antal får och getter årligen i december på en viss koordinat.	Uppgifterna omfattas av sekretess.
	Platsregister	Produktionsplatser, kopplat till CDB och förflytningsregister. Anges som koordinat.	Uppdateras årligen.
	Blockdatabas	Markanvändning uppdelat i betesmark och åkermark.	Offentlig databas.
	Ansökningsdatabas	Gröda och odlingsyta uppdelat i skifte.	Uppgifterna kan omfattas av sekretess.
Naturvårdsverket	Svenska miljö-rapporterings-portalen (SMP)	Vissa vattenuttag inom industri med tillstånd för miljöfarlig verksamhet.	Inte komplett vad avser vattenuttag, data är offentlig.
	Skyddad natur	Kartverktyg för lokalisering av vattenskyddsområden.	Inga uttagsmängder.
Lantmäteriet	Samfällighets-föreningar	Samfälligheter för dricksvattenändamål kopplat till fastigheter.	Varje uttag sekretessprövas, registret är inte uppdaterat utifrån avslutade samfälligheter.
	Fastighetsregister	Gemensamhetsanläggningar för dricksvattenändamål samt servitut för dricksvatten kopplat till fastigheter.	Ofta mindre vattenuttag. Informationen kan vara svår att hitta.
SMHI	Wiski	Vattenuttag för de stora vattenkraftverken.	Endast ytvattenuttag.
Statistiska centralbyrån (SCB)	Sammanställd statistik	Statistik angående vattenuttag per län eller distrikt.	Stor skalnivå, ingående uppgifter kan omfattas av sekretess.
Domstolarna	Miljöboken	Uppgifter om tillståndsgivna vattenuttag.	Uppgifter inte i registerform, databasen är för närvarande inte aktiv.
	VERA	Uppgifter om tillståndsgivna vattenuttag efter 2011.	Uppgifter inte i registerform, för utdrag behöver domstolen kontaktas.
Länsstyrelser	Älvan	Masterdatabas för bland annat vattenverksamheter, inklusive geografisk placering för vattenuttaget.	Under uppbyggnad, inte komplett. Uppgifter kan vara känsliga.
	Länsstyrelsernas egna register	Regionala register kan finnas vad avser vattentäkter, djurgårdar, markanvändning etc.	Sammanställningar och innehåll skiljer sig mellan länen.
Kommuner	Tillsynsregister Livsmedels-anläggningar	Samtliga livsmedelsanläggningar, inklusive de som producerar eller använder dricksvatten från egen brunn.	Kan omfattas av sekretess.
	Övriga verksamheter inom kommunal tillsyn	Lantbruk, djurhållning, B-verksamheter. Rapporterar ofta till SMP.	Uppgifter om grundvattenuttag kan finnas lokalt, men svårt att söka ut.
Svenskt Vatten	VASS	Medlemsdatabas för vattenproducenter, innehåller statistik från vattenproduktionen, bland annat produktionsmängd, vattenkvalitet, beredning mm vid vattenverket, om medlemmarna rapporterat in det.	Uppgifterna är skyddade och svåra att hämta ut.

Grundvattennivåer i samband med anläggande av enskilda avloppsanläggningar

I samverkan med Havs- och vattenmyndigheten har SGU identifierat en ny möjlighet att erhålla information om grundvattennivåer i samband med installation av enskilda avloppsanläggningar. Insamlingen av uppgifter skulle eventuellt kunna omfattas av lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning (se kapitel *Översyn av befintliga lagar*).

Vid anläggning av enskilda avloppsanläggningar grävs vanligtvis så kallade provgropar, se figur 1, för att bestämma grundvattennivåer samt för att undersöka markens lämplighet för infiltration. Brist på enkla och funktionella bedömningsmetoder för nivåfluktuationer innebär tyvärr ofta att bedömningen uteblir eller blir undermålig. Följden blir en ökad risk för avsevärt försämrade reningsfunktion i anläggningen vilket i sin tur innebär risker för människors hälsa och miljön.

Under 2018 har SGU, på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten, tagit fram en metodik för bedömning av grundvattenfluktuationer i provgropar. Föreslagna metodik skulle förhållandevis enkelt kunna omsättas till en digital tjänst. När användarna av servicen (fastighetsägare, entreprenörer och kommunala tjänstemän) lämnar digitala uppgifter om grundvattennivån i provgropen, skulle de i retur automatiskt kunna få uppgifter om anläggningsplatsens nivåfluktuationer. Servicen skulle förenkla bedömningsprocessen för användarna och samtidigt generera nivådata till SGU.

En grov bedömning är att SGU med en digital insamlingsmetodik skulle kunna samla in cirka 10 000 nivåobservationer årligen från provgropar. De inrapporterade observationerna skulle successivt ge en ökande täckning av nivådata och kunna fungera bland annat som underlag för validering/förbättring av nationella grundvattenmodeller och för riskkartering och bedömning av lokala vattentillgångar.

Skisser på användargränssnitt och funktionalitet för den digitala tjänsten har tagits fram under 2018. Om resurser tillförs kommer SGU att fortsätta arbetet under 2019 och 2020.

Figur 1. Provgrop vid anläggandet av enskilda brunnar. Foto: Bodil Aronsson Forsberg

VATTENTÄKTSARKIVET

I SGUs databas Vattentäcksarkivet finns information om allmänna och större enskilda anläggningar för dricksvattenförsörjning (vattenverk och vattentäkter), samt resultat av vattenkvalitetsanalyser på råvatten från dessa vattentäkter. Databasen omfattar både ytvatten och grundvatten. Informationen om vattentäkten/vattenverket lämnas på frivillig basis av kommuner eller annan huvudman för vattenproducent. Information om vattenkvalitet levereras direkt till SGU från de analyslaboratorier som vattenproducenterna anlitar. När denna information inkommit till SGU, kopplas resultat om vattenkvaliteten till respektive vattentäkt eller vattenverk. Informationen om vattentäkter/vattenverk med tillhörande resultat för vattenkvalitet görs sedan tillgänglig för behöriga användare.

I databasen finns information om cirka 1 900 aktiva vattentäkter knutna till allmänna vattenverk varav drygt 1 700 grundvattentäkter och knappt 200 ytvattentäkter. I databasen finns även information om 730 större enskilda vattenanläggningar. Det finns också vattenkvalitetsinformation från mer än en miljon vattenprover (analysprotokoll). Vattentäcksarkivet har byggts upp med medel från Naturvårdsverket och finansieras nu med bidragsmedel från Havs- och vattenmyndigheten samt med medel från SGUs anslagsverksamhet.

Informationen i Vattentäcksarkivet används för kartläggning av vattenuttag och grundvattenkemi inom vattenförvaltningen, för forskningsändamål, miljömålsuppföljning, regional och kommunal planering samt nationella och regionala utredningar om råvattenkvalitet och vattentäkter inklusive vattenskydd.

Behovsutredning

För att underlätta informationsinsamlingen och få mesta möjliga nytta av data som samlas in har SGU inom regeringsuppdraget utfört en behovsutredning för Vattentäcksarkivet. Utvalda myndigheter, länsstyrelser, kommuner och en forskare har intervjuats om användningen av informationen i databasen samt om hur de skulle vilja få tillgång till informationen i framtiden. Det har även gjorts en sammanställning av tidigare beställningar av information från Vattentäcksarkivet samt hur beställare önskat använda den.

Behovsutredningen visar att databasen Vattentäcksarkivet är viktig i miljöarbetet på nationell nivå, tillsynsarbetet på länsstyrelser och som underlag till flera utredningar. Vattentäcksarkivet är också en viktig del av vattenförvaltningens underlag för statusklassificering och riskbedömning och påföljande rapportering till EU-kommissionen. Databasen har en potential att användas betydligt mer än vad den gör idag.

I behovsutredningen framkom att informationen i Vattentäcksarkivet behöver vara bättre uppdaterad och mer korrekt. Det är således viktigt att hitta en metod som gör att rätt information lämnas in från huvudmannen i tillräcklig omfattning. Det behöver också finnas en bättre koppling mellan vattenkvalitetsdata och vattentäkten. Kommunerna lämnar information till Vattentäcksarkivet, men använder inte databasen. De använder istället egna mer eller mindre digitala system för lagring av motsvarande information, vilket kan vara en förklaring till att många inte uppdaterar informationen i Vattentäcksarkivet.

Informationen i Vattentäcksarkivet är vissa fall känslig. Information som visar vattentäckers lägen och sammanställningar av sårbarhetsinformation bör inte vara offentliga. Det är viktigt att informationen går att överföra till berörda myndigheter eller andra behöriga användare. Överföringen underlättas avsevärt om databasen är digitalt sökbar. Det bör också framgå vilken typ av och kvaliteten på information som finns för olika områden. Det är bra om informationen kan avgränsas i sökningar, till exempel utifrån vald vattenresurs eller geografisk region. Om databasen inte på ett relativt enkelt sätt kan användas av andra, minskar motivet att samla in information. Det är viktigt att användare av informationen också ges möjlighet att kvalitetsgranska uppgifterna.

Nationell databas om vattentäkter/vattenverk och råvattenkontroll

Nuvarande datalagring för information om vattentäkter/vattenverk och kvalitet/kvantitet på dricksvatten och råvatten sker uppdelat på flera olika ställen (Livsmedelsverket, SGU, Svenskt Vatten, kommuner, länsstyrelser, vattenmyndigheterna et cetera). Det resulterar i en ofullständig och svåröverblickbar informationshantering med stora brister och mycket dubbelarbete. För kvantitet i vattentäkterna, en fråga som blivit alltmer aktuell under de senaste årens torka, är informationsbristen påtaglig.

För en effektiv insamling och förvaltning av information om vattentäkter/vattenverk samt vattenkvalitet och -kvantitet behövs en samlad central dataförvaltning. För närvarande finns det ingen som har det övergripande ansvaret att samla in och förvalta dessa uppgifter. SGU föreslår ett tillägg till lagen om uppgiftsskyldighet som möjliggör för SGU att kräva in uppgifter angående vattentäkter, vattentäktundersökningar och råvattenprovtagningar från huvudman för vattenproducenter (se kapitel *Översyn av befintliga lagar*). Att ändra i lagen om uppgiftsskyldighet och därmed förbättra och utöka inlämningen av information om vattentäkter och råvattenkontroll bedöms vara en enkel åtgärd som medför en stor förbättring i informationen kring vattentäkter.

Insamlingsmetoder för kommunal information

Information om vattentäkter/vattenverk i SGUs dataförvaltning läggs in av behöriga kommunala vattenproducenter. Insamlingen av vattenkvalitetsdata för råvatten och dricksvatten sker idag med kommunernas godkännande som direktleverans av analysresultat från laboratorierna till SGU. Informationen, dels från kommunerna men framför allt från laboratorierna, behöver kvalitetsgranskas och uppdateras. Då majoriteten av kommunerna inte själva använder informationen från SGUs databas sker kvalitetskontrollerna av analysresultat inte i tillräcklig omfattning. Då uppdateringen av information angående vattentäkten/vattenverken inte sker generellt mer än en gång per år är det också svårt att få in information om till exempel vattenbrist eller grundvattennivåer.

Ett sätt att få inlämnade uppgifter bättre kvalitetsgranskade och mer uppdaterade är att låta samtlig inlämning ske direkt från huvudman för vattenproducenten, oftast kommunen. Det kan finnas möjlighet att koppla ihop kommunernas interna system för lagring/hantering av motsvarande information med inlämning till ett centralt register. Detta skulle underlätta för huvudman för vattenproducenter att följa föreslagna förändringar i lagen om uppgiftsskyldighet (se kapitel *Översyn av befintliga lagar*).

Om resurser tillförs kan SGU se över möjligheterna för en ny insamlingsmetod och testköra metoden i ett urval av pilotkommuner under 2020.

Öka incitamentet för inrapportering till Vattentäcksarkivet

SGU behöver se över vilka ytterligare incitament, utöver föreslagna lagkrav, som skulle öka mängden inlämnad och kvalitetsgranskad information från huvudman för vattenproducenterna. Det kan till exempel finnas möjligheter att göra informationen i Vattentäcksarkivet mer tillgänglig för kommunerna på ett sätt som ger ett mervärde för dem. Arbetet är fortlöpande, men om resurser tillförs kan arbetet intensifieras under 2020.

Omvärldsbevakning

SGU behöver säkerställa att informationen angående vattentäkter och råvattenkvalitet finns tillgängligt för den som behöver den. Torkan och vattenbristen 2016–2018 och de fortsatt låga grundvattennivåerna innebär att det är många förutom SGU som ser ett behov av att få information om lokalisering av vattenuttag och uttagsmängder. SMHI har ett regeringsuppdrag att samordna och driva arbetet med ett nationellt register för vattenuttag, för att möjliggöra beräkningar av vattenbalanser. Länsstyrelserna, som har tillsynsansvaret för vattenverksamheter, behöver

samla information inför och efter tillsyn av en verksamhet. Kommunerna behöver tillse att dricksvattenförsörjningen har tillgång på vatten i tillräcklig mängd och av rätt kvalitet. Statiska centralbyrån (SCB) behöver sammanställa statistik om vattenuttag för rapportering bland annat till EU. Livsmedelsverket har krav på rapportering till EU angående dricksvattenkvalitet och vattenverk. Därtill finns det flera andra nationella, regionala och lokala projekt som handlar om vattenuttag.

Vattentäcksarkivet har en viktig uppgift att samla in och på lämpligt sätt förmedla den information som finns om dricksvattenuttag. Det finns ett stort behov av att SGU fortsätter delta aktivt i den samordning angående vattenuttag som påbörjats av SMHI och har ett fortsatt utbyte med övriga myndigheter och specifikt med Livsmedelsverket.

Samarbete med Livsmedelsverket

Regeringsuppdraget ska enligt uppdragsbeskrivningen utföras i samarbete med bland andra Livsmedelsverket. Sedan 2014 samlar Livsmedelsverket in information om vattenverk och dricksvatten i databasen Dropp, i syfte att rapportera information om dricksvattenkvalitet till EU-kommissionen. Livsmedelsverkets första rapportering till EU skedde i september 2018. Efter 2014 har viss samordning mellan SGU och Livsmedelsverket skett i form av utbyte av information om vattenverk och rå- och dricksvattenkvalitet. Samarbetet mellan Livsmedelsverket och SGU behöver utvecklas för att inte samla in och förvalta likartad information dubbelt.

SGU och Livsmedelsverket har under hösten 2018 haft två mer omfattande möten och flera mindre arbetsmöten angående databaserna. Livsmedelsverket och SGU kommer att fortsätta och utveckla samarbetet.

Förvaltningsbehov av befintliga databaser

Arbetet med uppgifterna som står listade nedan är påbörjat och kommer att fortsätta under 2019 och 2020.

- Jämföra och uppdatera databaser med avseende på vattenverk/vattentäkter och vilken information som finns om dem.
- Om samma uppgifter lagras behöver möjligheter att undvika dubbellagring eller harmonisera uppgifterna utredas.
- Jämföra uppgifter om kontaktpersoner av vattenproducenter och hur uppgifterna uppdateras.
- Det kan finnas möjlighet att samarbeta med utskicken till analyslaboratorierna och kommunerna. Gemensamma meddelande för insamling av kemianalyser för både dricksvatten och råvatten samt gemensamma kontakter med kommuner är önskvärt.

Gemensamma utredningsinsatser

Behov av gemensamma identiteter (id) på vattentäkter och vattenverk

Ett problem med insamlingen av analysresultaten är att uppmärkningen av provtagningsplatsen är otillräcklig och inte alltid följer med analysresultaten vid inlämning av information från laboratoriet. Det gör att många analysresultat saknar koppling till rätt vattentäkt eller vattenverk och blir oanvändbara. Genom ett nationellt enhetligt id-system för vattentäkter och vattenverk kan provtagningsplatsen för ett analysprov märkas på ett standardiserat sätt. Varje provtagning och dess analysresultat blir då spårbart från provtagning till resultatleverans och antalet oanvändbara analysresultat minimeras. Ett enhetligt id-system för vattentäkter och vattenverk skulle också ge möjlighet att följa analysresultaten från råvatten till dricksvatten.

Information om vattentäkter och vattenverk är känslig att publicera. Ett nationellt enhetligt id-system för vattentäkter och vattenverk bidrar till att den egentliga identiteten inte behöver

användas vid offentlig publicering av resultat. Därmed underlättas ett informationssäkert utbyte av informationen mellan myndigheter och andra användare.

Möjligheter och förslag till ett nationellt enhetligt id-system bör sammanställas av berörda myndigheter såsom SGU, Havs och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket, Vattenmyndigheterna och Livsmedelsverket i samverkan med SKL, Svenskt Vatten och kommunerna. Eftersom ett id-hanteringssystem spänner över flera myndigheters ansvar är det viktigt att ansvars- och förvaltningsfrågan blir ordentligt utredd (se kapitel *Grundvattennätet och övriga databaser på SGU*).

GRUNDTVATTENNÄTET OCH ÖVRIGA DATABASER PÅ SGU

SGU är nationellt ansvarig datavärd för grundvatten. Det finns flera databaser på SGU för förvaltning av information om grundvatten, brunnar, uttag, nivåer och förekomster. Genom olika förbättringar i insamlingsmetoder och förvaltning skulle databaserna kunna innehålla mer information och bli mer användbara.

Samlad lagringsmiljö

SGU är datavärd för grundvatten från nationell och regional miljöövervakning (samt datavärd för miljögifter, innehållande data för screeninginsamlingar, biota och sediment). SGU har flera olika databaser för lagring av information om grundvattnets kvantitet, kvalitet, användning och magasinsegenskaper. Insamlingen av grundvatteninformation har ökat och därmed behovet av att kunna ta emot större mängder och mer komplexa data än tidigare till dessa databaser. Ett flertal av SGUs databaser kommer därför samlas i en gemensam lagringsmiljö inklusive tekniska lösningar för flexiblere inmatning och uttag av information. Här ingår bland annat Brunnarsarkivet och Grundvattennätet. Det utreds om även Vattentäcksarkivet ska ingå i samma lagringsmiljö. En mer flexibel lagringsmiljö skulle göra det lättare att anpassa användningen av informationen efter behovet från beställare. En gemensam lagringsmiljö kommer också att öka möjligheterna till mer stabila kvalitetskontroller och gemensamma utvärderingar av information. Den nya lagringsmiljön beräknas delvis vara i drift under 2019.

Hantering av känslig information

Mycket av informationen som hanteras i SGUs databaser bedöms som känslig. Det kan vara uppgifter som geografiskt läge på brunnar och andra vattentäkter, men också sammanställningar av uppgifter som namn på vattenverk/vattentäkter, uttagsmängder, vattenkvalitet/kvantitet, infiltrationsmöjligheter, brunnsdjup, sårbarhetsanalyser et cetera. I vissa fall är övrig information om grundvattnet inte lika användbar, om de känsliga uppgifterna saknas. Informationssäkerhet måste vägas mot användbarheten av informationen.

SGU avser att under 2019 utreda hur den känsliga informationen bör hanteras i olika sammanhang. SGU kommer bland annat att medverka i SMHIs planerade workshop under 2019 om hanteringen av känslig information. Utifrån resultat av arbetet och interna avvägningar kommer SGU att besluta hur den information som idag bedöms som känslig ska hanteras. Det är viktigt att det, trots att många uppgifter är mycket känsliga, finns möjlighet att använda informationen i SGUs databaser. Om en alltför stor andel av uppgifterna i databasen sekretessbeläggs, minskar användbarheten och därmed behovet av databasen.

Förvaltningsbehov för nationella kodregister, stationsregister och validering av data

Gemensamt för samtliga nationella datavärddar är att det tar mycket tid i anspråk att ta emot, kontrollera och strukturera om miljöövervakningsinformation som levereras från olika typer av

utförare av miljöövervakning. Arbetsbördan minskar med samordning av nomenklatur, stationsbenämning och effektiva valideringstjänster.

Eftersom en parameter kan ha flera olika namn utför alla datavärddar tidskrävande översättning av parameternamn vid insamling och lagring av information. För att enkelt kunna använda och jämföra information mellan databaser finns ett stort behov av en standardiserad nomenklatur och gemensamma kodregister för översättning av parameternamn. I egenskap av datavärd behöver SGU tillsammans med övriga datavärddar för miljöövervakning utreda hur gemensamma kodregister för parametrar kan implementeras, förvaltas och i samverkan utvecklas. Gemensamma kodregister effektiviserar arbetet i många led (användare, leverantörer, slutanvändare, datavärddar och laboratorium). Naturvårdsverket har påbörjat ett projekt med gemensamma kodregister, men det är osäkert hur det fortgår. Arbetet pågår i mindre omfattning fortlöpande på SGU, men kan snabbt intensifieras när/om Naturvårdsverket och andra samverkande datavärddar tillförs resurser för arbetet.

Provtagningsplatser för miljöövervakning får ofta olika namn, id, lägesuppgifter et cetera och hanteras därmed ofta dubbelt som olika stationer, trots att det är samma. Det är mycket tidskrävande att hantera osäkerheter för provtagningsplatser. Arbetet med att utveckla och bygga upp ett nationellt register över provtagningsplatser har pågått i samverkan mellan de nationella datavärdarna.

En valideringstjänst utför en grov kontroll av data vid levereras till datavärd. En väl uppbyggd nationell valideringssamverkan mellan datavärdarna skulle underlätta för både inlämnaren av data och mottagaren. Idag finns en valideringstjänst för datavärddskapet för grundvattenkvalitet. Tjänsten bör utvecklas och driften av tjänsten måste säkerställas. Arbetet pågår fortlöpande.

Utökning av insamlat data till Grundvattennätet

Databasen Grundvattennätet innehåller främst information om grundvattennivåer och grundvattenkvalitet från den statligt finansierade miljöövervakningen. Informationen från databasen är bland annat tillgänglig via SGUs karttjänst, som finns publikt på webben. Informationen används bland annat för kartläggning inom vattenförvaltning, miljömålsuppföljning, vattenplanering, forskning, vattenprognoser och rapporter, vattenbalansberäkningar, tillsyn samt inom tillståndprocesser.

Krav från vattenförvaltningen på utökad övervakning har de senaste åren ökat antalet provtagningsplatser och fyllt på databasen. Under åren 2016–2018 har en satsning på inventering av nya provtagningsplatser för grundvattenkemi gjorts, tillsammans med ökad provtagning på befintliga platser. Ett antal screeningar av miljögifter i grundvatten på nationell och regional nivå har också genomförts.

Även övervakningen av grundvattennivåer har utökats, både i opåverkade referensområden och i påverkade områden. Cirka 300 nya provtagningsplatser har eller ska installeras. Ett samarbete med Trafikverket kan ge tillgång till fler observationsrör, som kan användas av SGU för nivåövervakning. Arbetet beräknas fortsätta under 2019. Fler provtagningsplatser ger bättre förståelse för lokala och regionala grundvattenprocesser och flöden, och ger tillsammans med nya modeller för nivåberäkningar bland annat säkrare underlag för vattenprognoser. Detta bidrar till bättre framförhållning för framtida situationer med vattenbrist och översvämning.

De befintliga provtagningsplatserna har utvärderats med avseende på provtagningsfrekvens. Resultatet blev att några av de långsamreagerande magasinerna kan provtas mer sällan, vilket lämnar utrymme för att integrera några av de nya provtagningsplatserna i de ordinarie övervakningsprogrammen under 2019 och framåt. Under 2019 kommer också ett arbete att påbörjas där kvalitetsanalyser som sker vid SGUs fördjupade karteringsinsatser samordnas med behov och krav som finns inom övervakningen.

Utreda möjligheter att samla in nivåövervakning från kommunala vattentäkter

Vid allmänna grundvattentäkter sker ofta kontroll av grundvattennivåer, både i själva täktområdet och ibland även i opåverkade referensområden. Dessa mätningar av grundvattennivåer skulle kunna komplettera den nationella miljöövervakningen och ge mer lokala grundvattenkartor.

Det finns ett behov av att utreda möjligheterna att samla in uppgifter från mätningar av referensnivåer vid vattentäkter. Resultat från en mindre studie utförd av Jämtlands länsstyrelse kan användas. Alternativt att utreda möjligheterna för SGU att provta nivåer i befintliga grundvattentrör runt vattentäkter. Båda utredningarna behöver inkludera juridiska aspekter och översyn av lämpliga användningsområden för insamlat data.

I de fall kontrollen av nivåerna ska utföras av dricksvattenproducenterna behöver resultaten samlas in från dem. Ett urval dricksvattenproducenter bör kontaktas för att delta i en pilotstudie för insamling av nivådata. Detta finns också beskrivet i *Full koll på våra vatten*, en myndighetsgemensam handlingsplan för övervakningen av vatten, ett samarbete som startats på initiativ av Havs och vattenmyndigheten (HaV). Arbetet kan påbörjas under 2020 om resurser tillförs.

Utöka insamling och användning av grundvattentäktsinformation

I 2 § i lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning (uppgiftsskyldighetslagen) framkommer att det är obligatoriskt för den som yrkesmässigt utför en grundvattentäktsundersökning att lämna in skriftliga sammanställningar av grundvattentäktundersökningar till SGU. Av alla de undersökningar av grundvattentäkter som genomförs är det endast ett fåtal som inkommer till SGU på utförarens eget initiativ. Eftersom undersökningarna innehåller uppgifter som är av mycket stort värde för SGUs arbete med kartläggning av grundvatten görs därför en eftersökning av saknade utredningar inom berörda karteringsområden inför planerad kartering av SGU. Samtliga insamlade utredningar sparas i ett utredningsarkiv kallat Grundvattenutredningar, en databas där registrerade användare kan skicka in, söka och ladda ned utredningar om grundvatten. För externa användare krävs en beställning av information till SGU. Detta eftersom det behövs en bedömning av informationens känslighet innan utredningarna kan lämnas ut.

Det utförs många grundvattenundersökningar som inte är inom täktverksamhet. Information från dessa bör också lämnas in till SGU.

En vägledning till inlämningen skulle förtydliga vilka uppgifter som ska lämnas in och hur. Att tydliggöra och underlätta för utföraren att lämna in uppgifter bidrar troligtvis till en ökad inlämning. Dessutom finns behov av att se över informationssäkerheten i hanteringen av insamlad information. Detta för att säkerställa att SGU inte riskerar att lämna ut känsliga uppgifter, men också för att förenkla arbete med att tillgängliggöra och distribuera inkomna utredningar.

Då undersökningar angående grundvatten och täkter oftast pågår under flera år, är det av stort värde att vissa uppgifter samlas in kontinuerligt så att dessa finns att tillgå för SGU och andra verksamma i området. Det gäller framför allt uppgifter från fältundersökning, till exempel sonderborrning, rödrivning, grävning, nivåmätningar med mera. Om utföraren utför borrning, rödrivning, grävning eller liknande arbete i syfte att undersöka förekomst av grundvatten, finns skyldighet att lämna in uppgifter enligt 1 § i uppgiftsskyldighetslagen. Denna möjlighet att begära in uppgifter fortlöpande för grundvattentäktsundersökningar har inte använts av SGU tidigare. Ett nytt system för kontinuerlig insamling av vissa uppgifter från grundvattentäktsundersökningar och grundvattenundersökningar behöver upprättas/skapas. För att öka incitamentet för utföraren att lämna in uppgifterna till SGU, bör eventuella mervärden för uppgiftslämnaren undersökas, en så kallad ”vinn-vinn”-situation.

Om resurser tillförs kan arbetet med att få in fler skriftliga grundvattentäktsundersökningar och grundvattenundersökningar och kontinuerlig insamling av ett urval av uppgifter påbörjas under 2020.

Datainsamling från enskilda brunnar

Drygt 1,3 miljoner människor i Sverige får sitt vatten via en enskild brunn eller samfällighetsföreningar. Provtagning för vattenkvalitetsanalys i enskilda brunnar utförs av brunnsägaren och är frivillig. Vid inlämning av vattenprover kan brunnsägaren lämna sitt medgivande till att SGU får ta del av resultaten. Genom denna insamling av vattenkvalitetsanalyser har SGU fått in över 60 000 analysresultat från enskilda brunnar i hela landet. För att upprätthålla insamlingen och för att informationen ska bli mer användbar behövs förbättringar i insamlingsmetodik och lagringsmiljö. Arbetet är delvis påbörjat, men kommer att fortsätta under 2019 och 2020.

Översyn av befintlig insamling

För närvarande är det endast de större analyslaboratorierna i Sverige som medverkar i insamlingen av vattenkvalitetsanalyser från enskilda brunnar. Det finns ett flertal mellanstora och mindre laboratorier som idag inte skickar analysresultat till SGU, men som vid medgivande från brunnsägaren skulle kunna göra det.

I cirka 50 kommuner är det möjligt för brunnsägaren att beställa kvalitetskontroller av brunnsvatten inom kommunens regi. För dessa kommuner sker idag en manuell överföring av information till SGU. Metoden för insamling behöver digitaliseras. Dessutom finns behov av en översyn hur mer information om till exempel vattenbrist kan samlas in via datainsamling från enskilda brunnar.

Arbetet är delvis påbörjat, men kommer att fortsätta under 2019 och 2020.

ÖVERSYN AV BEFINTLIGA LAGAR

I regeringsuppdraget ingår att utvärdera och vid behov föreslå ändringar av de lagar som berör uppgiftsskyldighet vid grundvattenundersökningar och brunnsborrningar. Lagarna kommenteras paragrafvis i detta kapitel. Vid behov föreslås en ny formulering för paragrafen i avsikt att förtydliga innehållet eller avsikten med lagen. En paragraf föreslås att flyttas från lagen till förordningen. Även vissa språkliga justeringar har föreslagits. Sist i kapitlet finns sammanställda förslag till ny formulering för lagen och förordningen.

Det finns en stor efterfrågan på information om vattentäkter och råvattenkontroll (se kapitel *Vattentäktsarkivet*). Det saknas en huvudansvarig som är utpekad nationell datavärd för dessa uppgifter, men SGU samlar in uppgifter till Vattentäktsarkivet via frivillig inlämning av information från kommunerna. SGU föreslår ett tillägg till lagen om uppgiftsskyldighet som möjliggör att SGU kan kräva in uppgifter angående vattentäkter, vattentäktsundersökningar och råvattenprovtagningar från huvudman för vattenproducenter. Denna ändring i lagen om uppgiftsskyldighet, som skulle öka inlämningen av information om vattentäkter och råvattenkontroll, bedöms vara en enkel åtgärd som ger en stor förbättring i nationella förvaltningen av informationen kring vattentäkter.

Lag (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnsborrning

Det kan finnas behov av att ändra i namnet till ”vattentäktsundersökningar”, då nedan förslag till förändringar hanterar råvatten, som inkluderar ytvatten.

1 §

1 § Den som yrkesmässigt utför borrhning, rördrivning, grävning eller liknande arbete i syfte att undersöka förekomst av grundvatten eller i syfte att tillgodogöra sig grundvatten eller värme ur berget är skyldig att till Sveriges geologiska undersökning skriftligen lämna redogörelse för arbetet och dess resultat. Lag (1985:245).

Paragrafen behöver förtydligas så att den omfattar att tillgodogöra sig allt grundvatten, oavsett om det är i berg eller jord. Den behöver också kompletteras med att det inte bara är värme som hämtas i berg, utan även annan typ av energi.

Uppskattningsvis lämnas information för cirka 80 procent av de nya energi- eller vattenbrunnarna som borrar. I avsnittet om Brunnsarkivet (se avsnitt *Utöka informationen i Brunnsarkivet*) beskrivs hur antalet inrapporteringar samt mängden information om brunnarna skulle kunna utökas.

Paragrafen omfattar i befintlig formulering också informationsinlämning för borrhningar eller rördrivningar som utförs vid grundvattenundersökningar, till exempel för nya vattentäkter eller infrastruktur. Lagen har dock inte använts för detta ändamål. För inlämning av information till SGU om dessa borrhningar och rördrivningar har hittills främst 2 § i denna lag använts, det vill säga skriftliga sammanställningar. Den skriftliga sammanställningen tar ofta lång tid att färdigställa och det finns ett stort behov av att få informationen fortlöpande inom kartering på SGU och i andra undersökningar (se kapitel *Vattentäktsarkivet*). Genom att upplysa utövaren av grundvattenundersökningar om denna paragraf kan fortlöpande inlämning av information komplettera den skriftliga sammanställningen. Det finns eventuellt möjlighet att skapa ett system med en ”vinn-vinn”-situation, som innebär att utföraren får något tillbaka vid inlämningen av information. Vad som kan levereras tillbaka från SGU behöver utredas. I Danmark finns motsvarande lag om uppgiftsskyldighet för brunnsborrning, vilket har inneburit en stor databas för samtliga borrhål.

Uppgifter om grundvatten som framkommer i samband med grävningar lämnas i mycket liten omfattning till SGU. Eventuellt skulle provgropar som grävs för enskilda avlopp kunna omfattas av denna paragraf. Då behövs en intensiv informationsinsats för att upplysa utförarna av en provgrop om uppgiftsskyldigheten, och/eller en ”vinn-vinn”-situation (se avsnitt *Grundvattennivåer i samband med anläggande av enskilda avloppsanläggningar*).

Förslag på ny text:

1 § Den som yrkesmässigt utför borrhning, rördrivning, grävning eller liknande arbete i syfte att undersöka förekomst av grundvatten eller i syfte att tillgodogöra sig grundvatten eller tillgodogöra sig värme/energi ur berget är skyldig att lämna uppgifter om arbetet och dess resultat till Sveriges geologiska undersökning.

2 §

2 § Den som yrkesmässigt utför grundvattentäktsundersökning och därvid skriftligen sammanställer resultat av undersökning för uppdragsgivares räkning är skyldig att till Sveriges geologiska undersökning lämna en kopia av sammanställningen. Vad som har sagts nu medför ej inskränkning i skyldighet att lämna redogörelse som avses i 1 §.

Endast ett fåtal utredningar inkommer till SGU på utförarens eget initiativ. Uppgiftsskyldigheten används av SGU vid begäran om undersökningsresultat för områden som ska detaljkarteras. Skyldigheten att självant lämna in skriftliga sammanställningar bör dock kvarstå som lagtext, då det blir tydligt att det är utförarens ansvar att lämna in uppgifter. SGU behöver informera mer om skyldigheten till exempel genom vägledningar (se avsnitt *Utöka insamling och användning av grundvattentäktsinformation*).

För att få in information om grundvatten även i andra undersökningar än de som utförs för täkt-verksamheter, är det lämpligt om paragrafen kompletteras med ”grundvattenundersökningar”. Vilka grundvattenundersökningar som avses och vilken typ av information som ska lämnas in kan förtydligas i föreskrifter och/eller vägledningar från SGU.

Förslag på ny text:

2 § Den som yrkesmässigt utför grundvattentäktsundersökning eller grundvattenundersökning och därvid skriftligen sammanställer resultat av undersökning för uppdragsgivares räkning är skyldig att lämna en kopia av sammanställningen till Sveriges geologiska undersökning.

Vad som har sagts nu medför ingen begränsning i skyldigheten att lämna uppgifter enligt 1 §.

Ny paragraf

SGU föreslår att lagen kompletteras med en ny paragraf i syfte att göra det obligatoriskt att lämna in uppgifter om vattentäkter, vattentäktsundersökningar samt råvattenprovtagning till SGU. Paragrafen riktas till huvudmän för allmän dricksvattenproduktion. Ett lagkrav på att vattentäkts-uppgifter ska lämnas in förstärker den frivilliga insamling som idag sker till SGUs Vattentäkts-arkiv, och ger underlag till en nationell samordnad databas för information om vattentäkter och råvatten. För att informationen ska ge större samhällsnytta föreslår SGU att vattentäkt i det här fallet omfattar både grund- och ytvattentäkter.

Förslag på ny text:

3 § Huvudman för allmänna vattentäkter ska rapportera in uppgifter om befintliga och nya vattentäkter.

Huvudmannen ska vidare rapportera in information från vattentäktsundersökning och från råvattenprovtagning vid vattentäkterna.

Uppgifterna ska lämnas till Sveriges geologiska undersökning.

Vad som har sagts nu medför ingen begränsning i skyldigheten att lämna uppgifter enligt 1 eller 2 §§.

3 §

3 § Redogörelse enligt 1 § skall innehålla uppgift om

- 1. tid och plats för arbetet,*
- 2. ändamålet med arbetet samt dess omfattning och tekniska utförande,*
- 3. jord- och bergarter som påträffats och dessas mäktighet.*

Har grundvatten påträffats skall redogörelsen även innehålla uppgift om

- 1. grundvattenytans nivå eller nivåer,*
- 2. resultat av provpumpning, om sådan har skett,*
- 3. resultat av vattenanalys, om sådan har företagits.*

Lagtexter bör hållas relativt generella för att inte behöva omformuleras vid mindre förändringar. Då paragrafen ger en detaljerad beskrivning av innehåll i inlämnad information är det lämpligt om denna paragraf flyttas till förordningen. Paragrafen kommenteras under avsnittet för förordningen.

Ny paragraf

Om specifikationen av vad uppgifterna ska innehålla (nuvarande 3 §) flyttas till förordningen behöver lagtexten kompletteras med en ny paragraf.

Förslag på ny text:

4 § Vad uppgiftslämnande enligt 1 och 3 §§ ska innehålla framgår av 2 § förordning (1975:425) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning.

4 §

4 § Redogörelse enligt 1 § skall lämnas inom tre månader efter det att arbete har avslutats.

Sammanställning som avses i 2 § skall lämnas inom tre månader efter det att den har färdigställts.

Tre månader är en rimlig tid för att lämna in redogörelse eller sammanställningar. Det kan finnas svårigheter att definiera slutdatum på en sammanställning av omfattande grundvattentäktsundersökningar. Det är en bidragande orsak till att paragrafen inte följs tillfredsställande.

För information om vattentäkter behövs endast årliga inlämningar av uppgifter. För uppgifter från vattentäktsundersökningar finns behov av aktuell information om vattenkvalitet och kvantitet. Det är därför lämpligt att dessa lämnas in senast tre månader efter att huvudman erhållit data.

Förslag på ny text:

5 § Uppgift enligt 1 § ska lämnas inom tre månader efter det att arbete har avslutats.

Sammanställning som avses i 2 § ska lämnas inom tre månader efter det att den har färdigställts.

Uppgift enligt 3 § första stycket ska lämnas årligen. Uppgift enligt 3 § andra stycket lämnas inom tre månader efter det att uppgifterna erhållits.

5 §

5 § Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får för visst fall medge undantag från denna lag, om särskilda skäl föreligger.

Paragrafen bör kvarstå med oförändrad formulering. Nytt paragrafnummer blir 6.

6 §

6 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra uppgiftsskyldighet eller lämnar oriktig uppgift dömes, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken, till böter. Allmänt åtal får väckas endast efter anmälan av Sveriges geologiska undersökning.

SGU har i ett fåtal fall väckt åtal för brunnborrare som underlåtit att lämna in uppgifter till SGU. Några åtal gav dagsböter, men majoriteten av åtalen lades ner i brist på bevis. Det finns ett cirkelresonemang i bevisbördan; de underlag som SGU behöver för att bevisa att uppgiftsskyldigheten inte följs ska lämnas av den som åtalsanmäls för att inte ha följt uppgiftsskyldigheten. Därför är det ytterst svårt att väcka åtal och få någon dömd till böter.

Paragrafen behöver omformuleras så att uppgifter och redogörelser kan krävas in mot vitesföreläggande, enligt lag (1985:206) om viten. Om SGU har möjlighet att vitesförelägga utförare eller vattenproducenter som inte inkommer med uppgifter, finns ett starkt incitament för inlämning.

Förslag på ny text:

7 § Sveriges geologiska undersökning får förelägga uppgiftsskyldig att vid vite inom viss tid inkomma med uppgift enligt 1–3 §§.

Förordning (1975:425) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning

Det kan finnas behov av att ändra i namnet till ”vattentäktsundersökningar”, då nedan förslag till förändringar hanterar råvatten, som inkluderar ytvatten.

1 §

1 § Redogörelse enligt 1 § lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktundersökning och brunnborrning lämnas på formulär som tillhandahålles av Sveriges geologiska undersökning.

Formuleringen behöver ändras så att SGU kan anpassa inlämningsformatet till vilka uppgifter det är som ska lämnas in. Det behöver vara enkelt för uppgiftslämnaren att lämna in uppgifter, samtidigt som SGU lätt ska kunna ta emot, förvalta, sammanställa och lämna ut informationen. Det är viktigt att inte specifikt ange hur inlämningen av uppgifter ska ske, då den digitala utvecklingen kan ge nya möjligheter på kort tid. Även information angående vattentäkter och råvattenprovtagningar som lämnas in utifrån krav i den nya paragrafen bör lämnas på ett standardiserat sätt, och bör därmed omfattas av denna paragraf.

Förslag på ny text:

1 § Uppgifter enligt 1 och 3 §§ lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid vattentäktundersökning och brunnborrning lämnas på av Sveriges geologiska undersökning angivet sätt.

Nya paragrafer

Specifikationen för vilka uppgifter som omfattas av uppgiftsskyldigheten i 1 § flyttas från lagen till förordningen. Formuleringen kan kvarstå med språkjusteringar.

Förslag på ny text:

2a § Redogörelse enligt 1 § lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid vattentäktundersökning och brunnborrning ska innehålla uppgift om

1. tid och plats för arbetet,
2. ändamålet med arbetet samt dess omfattning och tekniska utförande,
3. jord- och bergarter som påträffats och dessas mäktighet.

Har grundvatten påträffats ska redogörelsen även innehålla uppgift om

1. grundvattenytans nivå eller nivåer,
2. resultat av provpumpning, om sådan har skett,
3. resultat av vattenanalys, om sådan har företagits.

Specifikationen för vilka uppgifter som omfattas av uppgiftsskyldigheten i föreslagna nya 3 § lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet om befintliga och nya vattentäkter och vid vattentäktundersökningar bör också framgå av förordningen.

Förslag på ny text:

2b § Redogörelse enligt 3 § lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid vattentäktundersökning och brunnborrning ska innehålla uppgift om

för vattentäkter:

1. lägesuppgifter på vattentäkt
2. namn på vattentäkt
3. eventuella id
4. vattenuttagsuppgifter
5. typ av vattentäkt
6. vattentäktens användning
7. information om vattenverk som använder vatten från tekten

för vattentäktundersökning och råvattenprovtagningar:

1. analysresultat från råvattenprovet, inklusive analysmetod

2. resultat av grundvattennivåmätning

För varje vattentäktsundersökning och råvattenprovtagning ska dessutom plats och datum för provtagning eller mätning anges.

2 §

2 § Sveriges geologiska undersökning får med stöd av 5 § lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning för visst fall medge undantag från nämnda lag.

Paragrafen bör kvarstå med ny formulering endast vad avser ny hänvisning till 6 § i lagen. Nytt paragrafnummer blir 3.

3 § Sveriges geologiska undersökning får med stöd av 6 § lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning för visst fall medge undantag från nämnda lag.

3 §

3 § Om ansvar för den som underlåter att fullgöra uppgiftsskyldighet eller lämnar oriktig uppgift finns bestämmelser i lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning.

Om SGU får rättighet att förelägga med vite i stället för åtalsanmälan, kan denna paragraf strykas.

4 §

4 § Ytterligare föreskrifter och anvisningar för verkställighet av lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning meddelas av Sveriges geologiska undersökning.

SGU ser över behovet av föreskrifter när eventuella justeringar av lagen och förordningen beslutats. Det kan främst finnas behov av föreskrifter som förtydligar vilken typ av uppgifter som ska lämnas in och hur dessa ska lämnas in. Paragrafen bör kvarstå.

4 § Sveriges geologiska undersökning får meddela närmare föreskrifter för verkställighet av lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning samt förordningen (1975:425) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning.

Förslag till ny lagtext

Lag (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid vattentäktsundersökning och brunnborrning

Tillämpningsområde

1 § Den som yrkesmässigt utför borrning, rödrivning, grävning eller liknande arbete i syfte att undersöka förekomst av grundvatten eller i syfte att tillgodogöra sig grundvatten eller tillgodogöra sig värme/energi ur berget är skyldig att lämna uppgifter om arbetet och dess resultat till Sveriges geologiska undersökning.

2 § Den som yrkesmässigt utför grundvattentäktsundersökning eller grundvattenundersökning och därvid skriftligen sammanställer resultat av undersökning för uppdragsgivares räkning är skyldig att lämna en kopia av sammanställningen till Sveriges geologiska undersökning.

Vad som har sagts nu medför ingen begränsning i skyldigheten att lämna uppgifter enligt 1 §.

3 § Huvudman för allmänna vattentäkter ska rapportera in uppgifter om befintliga och nya vattentäkter.

Huvudmannen ska vidare rapportera in information från vattentäktsundersökning och från råvattenprovtagning vid vattentäkterna.

Uppgifterna ska lämnas till Sveriges geologiska undersökning.

Vad som har sagts nu medför ingen begränsning i skyldigheten att lämna uppgifter enligt 1 eller 2 §§.

Uppgiftslämnande

4 § Vad uppgiftslämnande enligt 1 och 3 §§ ska innehålla framgår av 2 § förordning (1975:425) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning.

5 § Uppgift enligt 1 § ska lämnas inom tre månader efter det att arbete har avslutats.

Sammanställning som avses i 2 § ska lämnas inom tre månader efter det att den har färdigställts.

Uppgift enligt 3 § första stycket ska lämnas årligen. Uppgift enligt 3 § andra stycket lämnas inom tre månader efter det att uppgifterna erhållits.

Undantag

6 § Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får för visst fall medge undantag från denna lag, om särskilda skäl föreligger.

Vite

7 § Sveriges geologiska undersökning får förelägga uppgiftsskyldig att vid vite inom viss tid inkomma med uppgift enligt 1–3 §§.

Förordning (1975:425) om uppgiftsskyldighet vid vattentäktsundersökning och brunnborrning

1 § Uppgifter enligt 1 och 3 §§ lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid vattentäktsundersökning och brunnborrning lämnas på av Sveriges geologiska undersökning angivet sätt.

2a § Redogörelse enligt 1 § lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid vattentäktsundersökning och brunnborrning ska innehålla uppgift om

1. tid och plats för arbetet,
2. ändamålet med arbetet samt dess omfattning och tekniska utförande,
3. jord- och bergarter som påträffats och dessas mäktighet.

2b § Redogörelse enligt 3 § lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid vattentäktsundersökning och brunnborrning ska innehålla uppgift om för vattentäkter:

1. lägesuppgifter på vattentäkt
2. namn på vattentäkt
3. eventuella id
4. vattenuttagsuppgifter
5. typ av vattentäkt
6. vattentäktens användning
7. information om vattenverk som använder vatten från tekten

för vattentäktsundersökning och råvattenprovtagningar:

1. analysresultat från råvattenprovet, inklusive analysmetod
2. resultat av grundvattennivåmätning

För varje vattentäktsundersökning och råvattenprovtagning ska dessutom plats och datum för provtagning eller mätning anges.

3 § Sveriges geologiska undersökning får med stöd av 6 § lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning för visst fall medge undantag från nämnda lag.

4 § Sveriges geologiska undersökning får meddela närmare föreskrifter för verkställighet av lagen (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning samt förordningen (1975:425) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnborrning.

SUMMERING

Samhällets behov av kunskap och information om grundvatten ökar allt mer. SGU har ett stort ansvar för insamling och förvaltning av information angående grundvatten och vattentäkter. Myndigheten bedriver ett intensivt arbete för att öka insamlingen och på ett bättre sätt förvalta och tillhandahålla samhället mer information. Då mycket av informationen är känslig finns behov av utredningar som visar hur denna information kan hanteras. Insamling och förvaltning av information om vatten- och naturmiljön är av stort nationellt intresse, och SGU deltar i flera olika samverkansgrupper.

Genom föreslagna projekt och lagförändringar kan SGUs roll som datavärd samt kunskapsmyndighet för grundvatten och vattentäkter förstärkas ytterligare. Därmed kan SGU bidra till bättre beredskap för situationer med stigande temperaturer, ökad avdunstning och förändrade nederbördsmönster. Det ger i förlängningen ett hållbarare samhälle.

BILAGA 1. NYTT INRAPPORTERINGSFORMULÄR FÖR BRUNNAR

Ingår i rapportering för SGU regeringsuppdrag N2018/04429/SUN.

Rapportera in en brunn

Här kan du rapportera information om din brunn och vattentillgång. Mer information om brunnar och SGUs brunnarkiv kan du [läsa här](#).
Frågor med * är obligatoriska. Frågor med ** syftar på brunnens position. Du måste ange antingen fastighetsbeteckning, brunnadress eller latitud/longitud. Vissa val ger följdfrågor.

Kontaktuppgifter

Jag lämnar denna rapport i egenskap av: *

☐ Privat brunnägare
☐ Brunnborrare
☐ Konsult
☐ Kommun
☐ Länsstyrelse

Namn E-post

Telefonnummer

Brunnsarkivuppgifter

Finns brunnen i SGUs brunnarkiv? Kolla i [Brunnsarkivet](#) *

☒ Ja
☐ Nej
☐ Ja men jag vill ändra/lägga till uppgifter, till exempel brunnens läge
☐ Vet ej

Brunnsidentitet i SGUs brunnarkiv (8 eller 9 siffror)

Brunnens eller källans plats

Kommun *

Fastighetsbeteckning ** Brunnadress inkl. postnummer och postort **

Brunnens läge på fastigheten

Brunnens egenskaper

För en lista med typ av brunnar kan du läsa sidor 9-11 (Brunnstyper) i följande dokument:
<http://resource.sgu.se/produkter/broschyter/xatt-anlagga-brunn.pdf#page=10>

Typ av brunn
☐ Borr i berg
☐ Grävd eller borr i jord
☐ Källa, använd som vattentäkt

Brunnsborrare

Brunnens anläggningsdatum eller år (om du bara känner till året välj 1 jan.)

Brunnsdjup i meter

Djup till berg i meter

Bifoga protokoll från brunnborrning
 No file chosen
Bifoga skannad pdf eller bildfil med brunnsprotokoll (txt, pdf, xls,xlsx, doc, docx, rtf, zip). Max. filstorlek 20 MB.

Brunnens användning

Brunnens eller källans huvudsakliga användning

Dricksvattenförsörjning, ett till två hushåll

Hur är vattentillgången normalt under året?

- ☐ God hela året
- ☐ Brist hela året
- ☒ Brist under sommar
- ☐ Brist vid högt uttag
- ☐ Brist vid torra perioder

Brunnens användning under året

Användning permanent under hela året

Antal hushåll som normalt använder brunnen

2

Vilken vattenmängd kan normalt tas ur brunnen (liter/timme)?

123

Rapport om grundvattennivåer i brunnen

Du kan skicka in flera observationer genom att klicka på "Lägg till ytterligare observation"
En formell vägledning för hur SGU gör sina mätningarna finns på [HaV](#).

Grundvattennivå i brunnen i cm under markytan

123

Ange grundvattennivå i cm under markytan i brunnen, nivån skall mätas när brunnen inte används.

Datum för nivåobservation

2019-02-11

Lägg till ytterligare observation

Rapport om vattenbrist

Otillräcklig vattenmängd?

Du kan ange om det finns problem med kapaciteten hos brunnen. Bortse från problem med pump och ledningar. Datum för uppgiften måste anges.

- ☐ Täcker behovet
- ☒ Täcker inte behovet
- ☐ Brunnen helt torr

Datum för vattenbrist

2019-02-06

Ange datum då vattenbristen senast observerades.

Rapport om kvalitetsproblem

Dricksvattenkvalitet

Ange vattnets lämplighet som dricksvatten. Läs mer om provtagning av brunnen [här](#).

- ☐ God kvalitet utan problem
- ☒ Tjänligt
- ☐ Tjänligt med anmärkning
- ☐ Otjänligt

Kvalitetsproblem: ☐ Inga problem ☒ Lukt ☐ Smak ☐ Salt ☐ Färgat ☐ Radon ☐ Grumligt ☒ Bakterier
☐ Metaller/miljögifter ☐ Andra problem

Kvalitetsproblemen gäller för vatten taget i:

- ☒ I brunnen
- ☐ I kranen
- ☐ I kranen efter rening/filter

Datum för kvalitetsproblem

2019-02-01

Ange datum då kvalitetsproblemen senast observerades.

Bifoga analysprotokoll

Choose File No file chosen

Ladda upp bild eller pdf med analysprotokoll från lab. Max. filstorlek 20 MB.

Lägg till ytterligare bilaga

Ytterligare information om brunnen

Korrigerar brunnsdjupet som är felaktigt i er kartvisare

Godkänn datalagring av uppgifterna *

Jag godkänner att SGU datalagrar informationen jag skickat, och att den kommer att utgöra allmän handling.

☒ Jag godkänner

Skicka in

BILAGA 2. INVENTERING AV DATABASER FÖR GRUNDVATTENUTTAG

Ingår i rapportering för SGU regeringsuppdrag N2018/04429/SUN.

För att kunna göra vattenbalanser för ett område är det mycket viktigt att ha kännedom om vattenuttag både i grundvatten och ytvatten. För grundvatten saknas ofta sammanställningar om både lokalisering av uttaget och uttagsmängder, även för stora vattenuttag som egentligen är tillståndspliktiga. Länsstyrelserna är tillsynsmyndighet för vattenverksamheter, men har ofta otillräcklig kunskap om grundvattenuttag, både vad avser lokalisering och uttagsmängder.

Det finns behov av en sammanställning över vilka uttag som sker och om möjligt kvantifiera uttagen. För att identifiera troliga lokaler för större vattenuttag, såsom kommunala vattentäkter, samfällighetsägda vattentäkter, bevattningsbrunnar inom jordbruk eller koloniträdgårdar, brunnar för djurhållning, industri et cetera kan olika informationskällor användas. Nedan presenteras olika databaser som kan vara underlag för beräkningar av vattenbalanser samt för fortsatt tillsyn av grundvattenuttag av länsstyrelsen, se även tabell 1. Projektet görs i samarbete med SMHI som sammanställer samtliga vattenuttag inom ett regeringsuppdrag om vattenbalansberäkningar.

SGU

Register: Vattentäktsarkivet

I Vattentäktsarkivet finns grundläggande information om allmänna anläggningar och större enskilda anläggningar för dricksvattenförsörjning, inklusive lokalisering och uttagsmängd. Lokaliseringsuppgifterna är hemliga. Databasen omfattar både yt- och grundvatten. Uppgifterna lämnas på frivillig basis av kommuner eller annan vattenproducent. I arkivet finns information om drygt 2 000 vattentäkter knutna till allmänna vattenverk, varav drygt 1 800 grundvattentäkter och cirka 200 ytvattentäkter. I databasen finns även information om 730 större enskilda vattentäkter. En grov uppskattning är att 80–90 procent av de allmänna vattenverken och 10 procent av de större enskilda är registrerade.

För att få tillgång till lokaliseringsuppgifter och uttagsmängd från Vattentäktsarkivet behövs inloggningsbehörighet och säkerhetsdator. Det går att kvantifiera vattenuttaget inom ett avrinningsområde, men dock saknas en del uttagsuppgifter och de tillgängliga behöver kvalitetskontrolleras för att summering av vattenuttaget ska kunna användas. Det pågår inom regeringsuppdraget en översyn av Vattentäktsarkivet. Länsstyrelserna har oftast god kännedom om uttag i kommunala och allmänna vattentäkter, även om en stor andel av vattentäkterna saknar tillstånd för vattenuttaget.

Register: Brunnsarkivet

Brunnsarkivet tar emot och lagrar information om brunnar enligt lagen om uppgiftsskyldighet (SFS 1975:424). Uppgifterna gäller främst bergborrade brunnar och utgörs av de uppgifter som brunnsborrhare skickat in till SGU. I Brunnsarkivet finns bland annat uppgifter om enskilda brunnars läge, användning och vattenkapacitet, men inte faktiska uttagsmängder. Brunnsarkivet innehåller data för drygt 650 000 brunnar och varje år registreras cirka 25 000 nya brunnsuppgifter om både dricksvattenbrunnar (cirka 20 procent) och energibrunnar (cirka 80 procent). En grov uppskattning är att cirka 80 procent av de brunnar som borrar rapporteras in till SGU. Det går att för nyare data söka ut brunnar för bevattning av handelsträdgård, enskilda vattentäkter inklusive mindre lantbruk, industrivatten, kommunala vattentäkter, större lantbruk, samfällighetsägda vattentäkter och vattenföreningar, men uppgifterna är inte kompletta. Äldre data utgörs främst av enskilda vattentäkter. Det pågår en uppgradering av Brunnsarkivet inom detta regeringsuppdrag. Uppgraderingen ska förhoppningsvis ge fler inrapporteringar och mer data om redan inlagda brunnar.

Livsmedelsverket

Register: Dropp

Dropp är Livsmedelsverkets databas för att samla in information om dricksvatten för rapportering till EU vart tredje år. Dricksvattenproduktion innebär ett uttag av grundvatten och/eller ytvatten. För lokalisering av vattenverken har så kallade Water Supply Zones upprättats. I en zon kan en eller flera vattenverk ingå.

Uppskattningsvis är cirka 80 procent av vattenverken med storlek över 1 000 m³ /dygn eller som förser mer än 10 000 personer med vatten (minimum för rapporteringsgräns) med i databasen. I nuläget finns det endast avtal med de stora laboratorierna, det vill säga information om vattenproducenter som använder kommunernas egna laboratorier och mindre laboratorier är för nuvarande inte med i Dropp. Kontaktuppgifter till vattentäkter har delvis hämtats från SGUs Vattentäcksarkiv.

Första inrapporteringen till EU skedde september 2018. Dropp är endast ett rapporteringsverktyg, det går inte för kommunerna att själva använda databasen för till exempel tillsyn eller datalagring. Dropp är inte avsedd som en publik databas. Livsmedelsverket önskar lagkrav på inrapportering till Dropp, men ännu är det inte obligatoriskt för producenterna att rapportera in information.

Register: Livsmedelsanläggningar

Kommunerna rapporterar årligen in tillsynsinformation angående Livsmedelsanläggningar inklusive dricksvattenverk till Livsmedelsverket. Samtliga vattenverk ska enligt lag vara registrerade hos Livsmedelsverket.

Jordbruksverket

Register: Centrala nötkreatursregistret (CDB)

Verksamhetsutövaren ska enligt lagkrav rapportera innehav av nötkreatur till registret inom 7 dagar från anskaffningen. Registret innehar information om antal djur inklusive ålder samt vilken fastighet som berörs. Uppgifterna om storlek på djurbesättningen är sekretessbelagda, men eventuellt skulle uppgifter om antal kunna levereras i olika intervaller.

Register: Förflytningsregister

I december varje år ska djurägare registrera samtliga får och getter till jordbruksverket. I december är ofta djurantalet lägre än under sommarhalvåret. Uppgiften kan kopplas till fastighet med hjälp av koordinater. Informationen är sekretessbelagd.

Register: Platsregister

Både CDB och Förflytningsregistret har kopplingar till Platsregistret, där alla produktionsplatser finns. En produktionsplats är ett geografiskt avgränsat ställe som innehar nötkreatur, grisar, får, getter eller fjäderfä. Anmälan sker av ägaren. I Plats-registret finns koordinater, adresser samt vilka djurslag som finns på platsen. Innehållet kan sekretessprövas innan utlämning.

Register: Blockdatabasen

Blockdatabasen är offentlig och finns tillgänglig för alla i form av kartmaterial med data om vilka områden som är åkermark och vilka som är betesmark.

Register: Ansökningsdatabas

I de årliga ansökningsgarna för EU-bidrag anges uppgifter om ytans omfattning och vilken gröda som ska odlas. Ytan anges som ett skifte, som kan samköras med andra kartor för att visa på fastigheter eller avrinningsområden. Utifrån schabloner eller uppskattningar kan grödsort omräknas till vattenbehov som kan omsättas i vattenuttag. Uppgifterna i Ansökningsdatabasen är känsliga och kan omfattas av sekretess.

Naturvårdsverket

Register: Svenska Miljörapporteringsportalen (SMP)

Alla verksamheter med tillstånd enligt 9 kap. 6 § MB ska lämna in en miljörapport på SMP, Svenska Miljörapporteringsportalen. Här lagras anläggningens egna uppgifter, och mängden uttaget och återfört vatten är inte obligatoriskt att rapportera, men möjligheten finns. Uppgifterna i SMP används för tillsynsmyndigheternas arbete, uppföljning av nationella och regionala miljömål, internationell rapportering av svenska utsläpp samt att sammanställa officiell statistik på miljöområdet. Information i SMP är publik genom "Utsläpp i siffror" som hämtar uppgifter från miljörapporterna för de anläggningar som är skyldiga att lämna emissionsdeklaration. SMP kan komma att utökas med information om vattenuttag.

Register: Skyddad natur

Kartverket Skyddad natur från Naturvårdsverket presenterar skyddade områden i Sverige, inklusive vattenskyddsområden. Uppgifterna ligger offentligt och kan sökas via karttjänst. Ett vattenskyddsområde innehåller vanligen ett eller flera vattenuttag, vilka kan vara grundvattenuttag och/eller ytvattenuttag. Det kan finnas vattenskyddsområde för framtida eller nedlagda vattentäkter eller vattentäkter som endast används som reservvattentäkter. Av kartverket framgår inte brunnarnas exakta läge eller uttagsmängder. Länsstyrelserna ska enligt Naturvårdsverkets föreskrifter om registrering av beslut enligt 7 kap. miljöbalken (NFS 2015:1) rapportera in vattenskyddsområde efter de har beslutats.

Lantmäteriet

Register: Samfällighetsföreningar

I registret över samfällighetsföreningar kan utsökning göras för samfällighetsföreningar som bildats för vattenförsörjningsändamål. I registret finns förvaltningsobjekten (samfälligheterna och gemensamhetsanläggningarna som föreningarna förvaltar och som ägs av ett antal fastigheter). Förvaltningsobjekten kan kopplas ihop med fastighetsregistret och därifrån kan uppgift om vilka fastigheter som är delägare i förvaltningsobjekten sökas ut. Det saknas uppgifter om antalet personer som är medlemmar i föreningen, vattenuttagsmängder eller antalet användare av vattnet. Det framgår inte om fastigheterna är semesterboende eller permanentboende. Uppgifterna om föreningar finns ofta kvar i registret även efter att ett område har fått kommunalt vatten. Varje uttag ur registret sekretessprövas. Digitala data beställs via Lantmäteriets geodatasupport och kan levereras i överföringsformat som kan kopplas ihop med andra GIS-skikt.

Register: Fastighetsregistret

Fastighetsregistret innehåller information om mindre gemensamhetsanläggningar för vattenförsörjning. Informationen finns att söka ut via fritextfält och kan vara svår att hitta.

I uppgifter om servitut kan fritextfältet användas för utsök av vattenuttag. Då framkommer vid vilken fastighet som vattenuttaget görs, och vem som har rättighet att hämta vatten från fastigheten, men uppgifter om uttagsmängder saknas.

SMHI

Register: Wiski

I SMHIs databas Wiski finns bland annat tidsserier för aktuell och historisk vattenföring för ett stort antal platser i landet. Sedan några år tillbaka finns också uppgifter om vattenkraftens uttag och återförsel av vatten för drygt 220 av de största vattenkraftverken.

Statiska centralbyrån (SCB)

Sammanställd statistik

SCB gör årligen statistik på vattenuttag i Sverige, uppdelat på bland annat industri, jordbruk och dricksvatten. Ett flertal olika informationskällor används för modelleringar, beräkningar och uppskattningar av vattenuttag inom län och vattendistrikt. Data med bättre upplösning kan vara känslig och omfattas av sekretess. Även begränsningar i skalnivå på indata kan innebära att det inte är relevant att presentera information på lägre skal nivåer än vad som redovisas.

För industrin genomför SCB en enkätundersökning angående vattenuttag för ett urval av verksamheter (cirka 1 700 arbetsställen). Resultaten extrapoleras till övriga verksamheter (cirka 7 500 arbetsställen) för att skatta det totala vattenuttaget. För vattenuttag inom jordbruket används Jordbruksverkets uppgifter om djur och djurslag kopplat till lantbruksföretag. Vattenbehovet beräknas med hjälp av koefficienter. För beräkning av bevattningsvatten används en liknande metod med koefficienter, kombinerat med en undersökning där lantbrukare får uppge hur stor areal som bevattnats under året. Beräkningar och undersökningen utförs av Jordbruksverket. För beräkning av vattenuttag till hushållen hämtas uppgifter om kommunalt vatten främst via VASS. Saknade uppgifter kompletteras och vissa uppgifter behöver kvalitetskontrolleras. VASS används även för att täcka vattenuttag som görs av kommunerna men som inte går till hushållen (allmän förbrukning i form av sjukhus, skolor et cetera). Vattenuttag för hushåll med egen vattenförsörjning beräknas baserat på fastighetstaxeringen i kombination med befolkningsregistret och ett uppskattat dygnsuttag per person.

Domstolarna

Register: Miljöboken

Miljöboken är en sammanställning över tillstånd (inklusive äldre tillstånd) till bland annat vattenverksamheter och uttag av grundvatten. Den är sökbar på län, kommun och avrinningsområde samt ”tillstånd till vattenverksamhet”. Den kan vara sökbar på grundvattenuttag, under förutsättning att tillståndet är uppmärkt med grundvatten. Vid resultat av sökning framkommer en kort beskrivning av tillståndet inkluderat målnummer och berörd fastighet, dock inte alltid uttagsmängder. För mer information behöver tillståndet genomläsas. Tillståndet är inte länkat digitalt. Miljöboken håller just nu på att revideras vad avser innehåll och sökmöjligheter, och är därför inte tillgänglig publikt.

Register: VERA

VERA är miljödomstolarnas interna databas där domar efter 2011 finns lagrade. Den är sökbar på län, kommun och grundvattenuttag, under förutsättning att tillståndet är uppmärkt med dessa sökord. Avrinningsområde står angivet i tillståndet. Vid resultat av sökning framkommer en kort beskrivning av ansökans innehåll och målet, ”saktexten” (en förklarande text), inkluderat målnummer och berörd fastighet, dock inte uttagsmängder eller villkor et cetera. För mer information behövs tillståndet genomläsas, det finns länkat i pdf-format.

För sökning i både Miljöboken och VERA behöver domstolen kontaktas. För att sortera ut information om grundvattenuttag behövs eventuellt manuell hantering av tillstånden.

Länsstyrelserna

Register: Älvan

Älvan är länsstyrelsernas vattenverksamhetsregister. Registret är tänkt som en masterdatabas som ska omfatta bland annat information om vattentäkters id, namn, geografisk placering, tillstånd finns (ja/nej) samt vattenskyddsområde (id från VIC Natur). Älvan ska inte vara externt åtkomlig, vilket enligt förvaltaren begränsar sekretessproblematiken. Inrapportering sker via länsstyrelser och kommuner. För information om vattentäkter och vattenverk är planen att SGU och Livsmedelsverket ska hämta information i Älvan om vattentäkterna och vattenverken, inklusive

uttagsmängder, men behålla datalagringen för kvalitetsuppgifter. Systemet är under uppbyggnad och utveckling pågår. Det är osäkert hur kvaliteten på ingående information ska upprätthållas.

Register: Länsstyrelserns egna register

Det kan finnas regionala register över djurgårdar och bevattningsområden, men det är osäkert om dessa är användbara för sammanställningar på nationell nivå.

Samtliga länsstyrelser har i sin författningssamling föreskrifter för vattenskyddsområden. Författningssamlingen är utsökningsbar för vattenskyddsområden, och av föreskrifterna kan utläsas om det är en ytvattentäkt eller grundvattentäkt. Föreskrifterna innehåller inte information om uttagsmängder eller antal personer som tar vatten från området. Vattenskyddsområden som är beslutade av kommuner ingår inte i länsstyrelsernas författningssamling. Majoriteten av länsstyrelserna har regionala vattenförsörjningsplaner. I dessa kan det framkomma vilket område som försörjs av vilken vattentäkt, dock sällan med uttagsmängder.

Kommunerna

Register: Tillsynsregister Livsmedelsanläggningar

Kommunerna har tillsyn på dricksvattenuttag inom livsmedelsanläggningar i enlighet med livsmedelslagstiftningen. Kommunala register finns därför för dricksvattenuttag, till exempel för större gods med egen brunn och som hyr ut boende, samfällighetsvattentäkter, livsmedelstillverkare såsom grönsaksodlare och gårdsmejerier, et cetera. Även kommunens egna kommunala vattentäkter ingår i tillsynen och därmed i detta register. Lagen omfattar endast vattenuttag som används för human konsumtion. Uppgifterna rapporteras årligen in till Livsmedelsverket.

Register: Övriga verksamheter inom kommunal tillsyn

Kommunerna har register för kommunala tillsynsobjekt, såsom djurgårdar, mindre lantbruk och i vissa fall övriga B-verksamheter. De verksamheter som omfattas av krav på miljörapportering, rapporteras årligen till SMP. Det kan finnas uppgifter i kommunala register som kan identifiera och lokalisera grundvattenuttag, men ofta saknas specifik information om uttagets storlek. Uppgifter om bevattningsuttag på mindre jordbruk verkar endast finnas lokalt.

Svenskt vatten

Register: VASS

VASS är VA-branschens statistiksystem och innehåller sammanställd statistik om vattentjänstverksamheten. Verket bygger på att användarna lämnar in underlag och viss information om kommunala dricksvattenuttag finns. VASS samlar bland annat information om utnyttjandegraden, det vill säga hur stor andel av tillståndsgivet vattenuttag som används.

BILAGA 3. BEHOVSUTREDNING FÖR VATTENTÄKTSARKIVET

Ingår i rapportering för SGU regeringsuppdrag N2018/04429/SUN.

Bakgrund

I Vattentäcksarkivet finns en stor mängd information om Sveriges vattenverk och vattentäcker samt om dricksvattnets (fram till 2013) och råvattnets kvalitet. Informationen angående vattenverken och vattentäckerna lämnas årligen av kommunerna och information om vattenkvaliteten kommer direkt från vattenanalyslaboratorierna, med kommunernas godkännande. Delar av uppgifterna i Vattentäcksarkivet är sekretessbelagda.

Det finns för närvarande inga formella krav på kommunerna att lämna uppgifter till Vattentäcksarkivet. Eventuellt kan ett förtydligande och/eller justering av Lag (1975:424) om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäcksundersökning och brunnborrning leda till ett krav på inlämning av analysresultat av råvattenundersökningar, men lagen har ännu inte använts för krav på inrapportering till Vattentäcksarkivet. Kommunerna har möjlighet att kvalitetsgranska och revidera egen och frivilligt lämnad information om vattentäcker, uttag och resultat av analyser på vattenprover. Då kommunerna själva sällan använder databasen som datalagring av vattentäcksinformation sker granskningen sällan. Vissa typer av uppgifter i Vattentäcksarkivet är därmed ofta inaktuella.

Behovsutredning

För att underlätta datainsamlingen och få mesta möjliga nytta av informationen som samlas in behövs en översyn av behovet av sammanställd och centralt lagrad information om vattenverk, vattentäcker och tillhörande vattenkvalitetsinformation, motsvarande det som idag lagras i Vattentäcksarkivet. En behovsutredning har utförts i sex steg:

Steg 1: Användare och potentiella användare av informationen identifieras

Steg 2: Urval av användare för intervju

Steg 3: Framtagning av frågor för intervju

Steg 4: Intervju av utvalda användare

Steg 5: Sammanställa vilken information som har efterfrågats i tidigare uttag ur Vattentäcksarkivet.

Steg 6: Resultat

Steg 1: Identifiera användare och potentiella användare av informationen

Vattentäcksarkivet används för närvarande främst av länsstyrelser för arbete med grundvattenförekomster inom vattenförvaltningen, inom miljömålsuppföljningen samt av SGU och Livsmedelsverket. Ett flertal andra myndigheter, högskolor och universitet efterfrågar också informationen i olika syften. Efterfrågan är stor och även om delar av uppgifterna är sekretessbelagda kan uppgifterna i Vattentäcksarkivet sannolikt användas av många fler. Det är också av intresse att veta vad kommunerna behöver för typ av lagringsmöjligheter för centralt lagrad och sammanställt information ska bli mer användbar för kommunerna/vattenproducenterna. Ett system för lagring och uttag av information som används av informationslämnaren har större potential att bli uppdaterat och kvalitetsgranskat och därmed innehålla mer kompletta och korrekta uppgifter.

Exempel på användare och potentiella användare som kan ha nytta av uppgifterna i Vattentäcksarkivet:

- Länsstyrelser
- Vattenmyndigheter
- Havs- och vattenmyndigheten (Hav)
- Naturvårdsverket
- Kommuner
- Vattenproducenter
- Konsulter
- Vattenråd
- Universitet och högskolor
- Miljömålsuppföljningsmyndigheter
- Livsmedelsverket
- Trafikverket
- Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)
- Generalläkaren
- Försvarsmakten
- Boverket
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
- Lantmäteriet
- Svenskt vatten
- Sveriges geologiska undersökning (SGU).

Steg 2: Urval av användare för intervju

Nedanstående myndigheter och kommuner har intervjuats:

- Beredningssekretariat Gotland
- Beredningssekretariat Jämtland
- Beredningssekretariat Blekinge
- Beredningssekretariat Halland
- Vattenmyndigheten Bottenviken
- Vattenmyndigheten Västerhavet
- Länsstyrelsen Skåne
- Länsstyrelsen Örebro
- Länsstyrelsen Västmanland
- Länsstyrelsen Dalarna
- Växjö kommun Vatten och avlopp
- Hagfors kommun Vatten och avlopp
- Umeå kommun Miljö och hälsa
- HaV
- Boverket
- MSB
- SMHI
- Forskare, mikrobiolog National Food Administration
- Trafikverket
- Svenskt vatten
- SGU.

Steg 3: Frågor för intervju

Ett frågeformulär användes som underlag till respektive intervju med de utvalda.

Frågorna:

- Vad vet ni om SGUs lagring av uppgifter om vattentäkter och råvattenkemi, det som kallas Vattentäcksarkivet?
- Använder ni uppgifter från nuvarande Vattentäcksarkivet? Till vad?
- Använder ni uppgifter som finns i SGUs databas, men hämtar informationen från något annat ställe? Vilka uppgifter och vilket register?
- Om nej - Skulle ni ha nytta av uppgifterna som finns i nuvarande Vattentäcksarkivet?
- Vilka uppgifter vill ni komplettera SGUs databas med?
- Hur känsliga anser ni uppgifterna i SGUs databas är, på en skala 1–5 (1= uppgifterna bör vara helt offentliga, 5 mycket känsliga uppgifter, sekretess). Vilka uppgifter är känsliga? Vilka uppgifter bör vara fritt att lämna ut?
- Idag kan uppgifter ur SGUs databas om vattentäkter och råvattenkemi hämtas via beställning till SGU. Behöriga användare kan se och eventuellt redigera uppgifter via webb-tjänst. Uppgifterna ligger också, tillsammans med övriga miljöövervakningsdata till grund för statusklassificering av grundvattenförekomster i VISS. Hur vill ni kunna ta del av uppgifterna ur ett register med uppgifter om vattentäkter och råvattenkvalitet?
- I vilken form ska uppgifterna vara, sammanfattade eller som rådata typ excel-filer?
- Finns det något som göra databasen angående vattentäkter och råvattenkvalitet mer komplett och mer användbar för ert arbete? Tex annat gränssnitt, annat innehåll, andra leveransmöjligheter et cetera?
- Övriga synpunkter eller kommentarer

Steg 4: Intervjuer

Myndigheter, kommuner och övriga intervjuades genom telefonsamtal. Till några skickades frågorna i ett e-postmeddelande för komplettering av svaren från andra medarbetare på myndigheten eller kommuner.

Steg 5: Granskning av tidigare uttag ur Vattentäcksarkivet

I tabell 1 visas de vanligaste beställarna av information från Vattentäcksarkivet för åren 2009 till 2018, tillsammans med syftet med beställningen. Länsstyrelser och vattenmyndigheter är den största användaren av informationen. Majoriteten av beställningar från de centrala myndigheterna är SGUs egna internbeställningar, Livsmedelsverket och Trafikverket. Andra myndigheter har gjort beställningar i varierande grad. Universitet och högskolor efterfrågar informationen främst till forskningsprojekt om vattenkvalitet kopplat till hälsa. Journalister vill ofta ha information om vattenskydd eller reservvattenförsörjning. Branschorganisationer kopplade till kommunerna använder informationen för att komplettera egen information och kunna ge en nationell bild av vattenförsörjning och vattenskydd. I vissa fall använder kommunerna eller vattenproducenterna själva informationen för till exempel framtagande av VA-planer eller kontroll av informationen.

Tabell 1. Vanliga beställningar ur Vattentäktsarkivet 2009–2018

Beställare	Syfte
Länsstyrelser och vattenmyndigheter	Vattenförvaltning, vattenförsörjningsplaner, vattentäkter, vattenkvalitet
Centrala myndigheter	Nationell/internationell kontroll, vattentäkter, vattenkvalitet miljömålsuppföljning, uttagsmängder, vattenskydd
Forskare/utredare (universitet/högskolor/myndigheter)	Dricksvatten och hälsa, vattentäkter, vattenkvalitet, uttagsmängder, antal användare
Journalister	Kommunjämförelser, till exempel reservvatten eller vattenskydd
Kommuner/vattenproducenter/branschorganisationer	VA-planer, nationella sammanställningar, kontroll av data, vattentäkter, vattenkvalitet, uttagsmängder, antal användare, vattenskydd

Nästan samtliga beställningar hanterar vattenkvalitetsinformation från råvattenprover, samt kringuppgifter såsom vattentäktens läge, vattenuttag (medeluttag/år), tillståndsgivna uttag, kapacitet på vattentäkten et cetera. Dessa kringuppgifter är känsliga att lämna ut, men helt nödvändiga för att kunna tolka och använda vattenkvalitetsinformationen. Ofta vill beställaren ha någon form av sammanställd information, men också rådata för att kunna göra kvalitetskontroller och egna sammanställningar.

Steg 6: Resultat

Vattentäktsarkivets nuvarande användningsområde

De tillfrågade kommunerna rapporterar information till Vattentäktsarkivet ”i enlighet med all annan nödvändig rapportering”, men använder inte Vattentäktsarkivet som egen lagringsdatabas eller som underlag för tillsyn et cetera. Uppgifter om kommunens vattentäkter lagras internt i olika grad av digitalt standardiserat förfarande. Mindre kommuner som saknar digitala rutiner för datalagring och dataöverföring mellan olika kommunala verksamheter ser eventuellt en möjlighet att använda arkivet som den kommunala gemensamma databasen, men förmodligen behöver arkivet göras betydligt mer användarvänligt om så ska ske i praktiken.

På nationell och regional nivå (Vattenmyndigheter, länsstyrelser, andra myndigheter) finns ett stort behov av informationen i Vattentäktsarkivet. Det kan vara dels i form av rådata för att göra egna undersökningar, men även de rapporter och sammanställningar som tas fram av beställaren har stor spridning. Informationen används för att identifiera vattentäkter och vattenverk, samt som komplement till miljöövervakningsdata inom vattenförvaltning, miljömålsarbetet, beräkning av vattenbalanser, underlag för regionala och nationella sammanställningar, vattenförsörjningsplaner, sårbarhetsanalyser et cetera. Om informationen blir mer lättillgänglig skulle användningsområdena med stor sannolikhet utökas.

Uttag av data

Regionala och nationella användare använder ofta rådata för egna sammanställningar och undersökningar. Allmän information om vattenverket kan levereras i pdf:er. Det finns förslag på kartor som på översiktlig nivå visar lokaliseringen av vattentäkterna, i syfte att använda information om vattenkvalitet till riskbedömning. Det kan finnas möjlighet att använda informationen om den sammanställs på relevant nivå.

För länsstyrelserna och Vattenmyndigheterna är uttag som inkluderar vissa beräkningar och sammanställningar viktiga.

Användningen av andra register

Myndigheter vill helst använda information som finns i Vattentäktsarkivet, då det är samlat och levereras på enhetligt sätt. När brister i Vattentäktsarkivet eller informationens känslighet har inneburit att informationen inte går att använda, utesluts informationen eller om möjligt hämtas

från andra register. För mindre områden tillfrågas kommunerna eller labben direkt om de uppgifter som behövs. Det kan dock vara svårt att få in bra, kvalitetsgranskade och användbara uppgifter direkt från kommunerna eller labben. VIC-natur används för att hämta information om vattenskyddsområden. Även publika kartverktyg, till exempel uppgifter inom arbetet med förorenade områden, jordartskartor, ortofoto, andra hemsidor hos SGU et cetera, används som kompletterande underlag. Vissa länsstyrelser har egna databaser som används som komplement.

Kommunerna har egna datalagringssystem för information om vattentäkter, antingen som etablerade digitala rutiner eller i pappersformat. De tillfrågade kommunerna använder inte heller data från VASS, ett dataregister som förvaltas av Svenskt Vatten.

Komplettering av information om vattentäkter och råvattenkontroll

Det är mycket viktigt att Vattentäcksarkivet är uppdaterat och så komplett som möjligt. Det upplevs att det saknas information om vattenverk och analysresultat, samt att inlagda uppgifter inte är reviderade utifrån förändrade förhållanden. Kommunala kemianalyser som inte igår i den "ordinarie" verksamheten verkar inte rapporteras in till arkivet, vilket är önskvärt.

Det vore lämpligt om det framkommer datum för senaste uppdateringen av en uppgift. Det är också bra om det tydligare går att koppla analysresultat till vattenverket och vattenförekomst, samt att det blir enhetligt eller åtminstone klargjort om vattenverket provtas som helhet eller varje brunn provtas för sig. Arkivet kan kompletteras med fler parametrar, inklusive parametrar som bara finns för ytvatten (brunifiering), använda analysmetoder och beredningsuppgifter. Uppgifter om större enskilda vattentäkter och livsmedelanläggningar behöver kompletteras. Uppgifter om för takten närliggande påverkanskällor och sårbara områden är önskvärt. Det är viktigt att veta om vattentakten har tillstånd till uttaget. Även lagerföljder i brunnarna, uttagsdjup och uttagsmängder är efterfrågade uppgifter. Dessa uppgifter får gärna vara tolkade med avseende på sårbarhet.

Några länsstyrelser efterfrågar nivådata, men många av de tillfrågade anser att det är tveksamt om information om grundvattennivåer i brunnarnas närhet ger ett mervärde. Utagsmängder och förekomstens storlek och kapacitet är önskvärda uppgifter.

Det bör framgå vilken information som finns för en viss geografisk region, tidsperiod et cetera så att beställaren snabbt kan få en uppfattning om hur informationen kan användas, utan att hämta ut informationen. Beställningar eller uttag ska också kunna avgränsas utifrån geografiskt område, vattenresurs, et cetera.

Fler användningsområden för Vattentäcksarkivet

Om informationen skulle vara mer lättillgänglig kan den användas till att sprida information om föroreningsituation i grundvatten.

För närvarande sker uttag av data (ofta känsliga rådata) från arkivet utifrån beställningar av användarna. Om det funnits sammanställningar av informationen, på en nivå som möjliggör offentlig spridning och användning av informationen, är det troligt att dessa sammanställningar skulle kunna användas av kommuner, myndigheter och andra. Sammanställningar kan till exempel utgöras av antal vattentäkter med skydd, storleksjämförelser, uttags- och försörjningskapacitet et cetera.

Känslig data

Samtliga tillfrågade ansåg att sekretessfrågan var svår. Uppgifterna om vattentäkterna är skyddsvärda och bör inte lämnas ut till allmänheten på grund av risk för sabotage. Å andra sidan behöver allmänheten få ta del av uppgifterna för att kunna kontrollera att dricksvattenproduktionen uppfyller kvalitetskrav. Det fanns ingen skillnad i synsätt om vilka uppgifter som är känsliga mellan de tillfrågade kommunerna och myndigheterna. Majoriteten ansåg att sammanställd information var mer känslig än lokal information om en enskild vattentäkt.

Med rätt behörighet ska informationen i arkivet kunna hämtas ut. Information om vattenskyddsområde, analysdata, uttagsmängder och tillståndsuppgifter kan lämnas ut offentligt, men behöver för att vara relevant ofta kopplas till vattentäktens lägesbeskrivning, som är betydligt känsligare att visa offentligt. Koordinater för vattentäkten bör omfattas av sekretess, och sårbarhetssammanställningar anses vara känsliga uppgifter. Känsligheten är beroende av skalnivån, till exempel är nationella och regionala sammanställningar om sårbarhet mer känsligt än lokala undersökningar för enskilda vattentäkter. Lokal information är redan röjd, om inte annat är vattentäkten ofta fullt synlig i miljön. Lösenord för behörighet har en tendens att spridas, och förslag på en årlig kontroll och uppdatering för lösenorden framfördes.

Vid presentation av data i officiella sammanhang undvikas ofta att lämna ut konkreta uppgifter, till exempel namn, vattenförekomst et cetera som kan identifiera vattenverket. Det finns också uppfattningen att mer information borde offentliggöras, då det skulle ge allmänheten större insyn i dricksvattenproduktionen.

Det är viktigt att hanteringen av känslig data och sekretess inte avsevärt försvårar utlämnningen av information, framför allt till berörda. Om informationen i arkivet inte kan användas och kvalitetsgranskas av användaren finns det ingen anledning att arkivet finns kvar.

Leveransmöjligheter

Att kunna få ut uppgifter som rådata är mycket viktigt, gärna med sökmöjligheter online så att den med rätt behörighet kan göra egna utsökningar. Formatet på informationen som levereras är av mindre vikt, huvudsakligen är att informationen finns tillgänglig. Nuvarande webbtjänst är dock inte optimal för utsökning eftersom bara ett ämne i taget kan studeras. Eftersom inte kommunerna använder arkivet behöver leveranser i nuläget inte vara i något speciellt format. GIS-baserad information efterfrågas av en länsstyrelse.

Det kan finnas behov av att data ska kunna hämtas kontinuerligt för regelbundna undersökningar/analyser inom andra myndigheter.

Sammanställningar av informationen i Vattentäcksarkivet kan fungera som underlag för offentlig publicering av informationen” och för kommunala jämförelser av dricksvattenproduktionen.

Övriga synpunkter

Mer samordning behövs mellan de olika dataarkiv och register som finns internt på SGU, men även med externa register. Detta gäller framför allt information om vattenskyddsområde och dricksvattenkvalitet.

Det är mycket viktigt att besluta hur känslig data ska hanteras då den styr tillgängligheten på informationen. Att insamlad data är så tillgänglig som möjligt är viktigt.

Slutsatser av behovsutredningen

De finns ett stort behov av central lagring av uppgifter om vattenverk, vattentäkter, dess egenskaper samt tillhörande vattenkvalitetsinformation från både råvatten och dricksvatten. Vattentäcksarkivet har för närvarande därmed en viktig roll i miljöarbetet på nationell nivå. Information i Vattentäcksarkivet är också en viktig del av vattenförvaltningens underlag för statusklassificering och riskbedömning och följande rapportering till EU. Informationen i arkivet används mycket av olika beställare, men har en potential att användas betydligt mer än vad det görs idag.

I behovsutredningen framkom att det finns ett stort behov av att informationen i Vattentäcksarkivet är uppdaterad och korrekt. Informationen kan hållas aktuell genom att ge tydliga incitament för uppgiftslämnarna att uppdatera, kontrollera och helst också själva använda informationen som finns lagrad. Insamlingen och ansvaret kan stärkas genom tillämpning och eventuellt

justering av lagstiftning om skyldighet för uppgiftslämning. Ansvaret för förvaltningen av information om rå- och dricksvattenkvalitet, vattenverk och vattentäkter måste vara tydligt.

Informationen i Vattentäcksarkivet är känslig och framför allt information som visar vattentäckers läge och sammanställningar av sårbarhetsdata bör inte vara offentliga. Lagringssystemet måste kunna hantera frågor om informationssäkerheten på ett sätt som gör att användningen av informationen sker på rätt sätt och inte avstannar. Beställningar av information underlättas avsevärt om informationen är digitalt utsökningsbar, eller om det åtminstone tydligt framgår vilken typ av information som finns för olika områden och kvaliteten på den. Det är bra om informationen kan avgränsas, till exempel utifrån vald vattenresurs eller geografisk region. Om inte informationen i Vattentäcksarkivet på ett relativt enkelt sätt kan användas av andra, finns det ingen anledning att samla in data till SGUs vattentäcksarkiv. Det är viktigt att användare av informationen också ges möjlighet att kvalitetsgranska uppgifterna.

För att visa vilken typ av information som finns i Vattentäcksarkivet och öka incitamenten för kommunerna att rapportera in data, skulle SGU kunna ta fram olika statistiska sammanställningar av informationen i arkivet. Det kan vara till exempel antal vattentäkter som har vattenskyddsområde, hur många ytvatten- respektive grundvattentäkter som finns, hur vattenkvaliteten är et cetera. Sammanställningarna kan vara på en skala så att informationen inte blir känslig, till exempel kan informationen presenteras kommunvis, länsvis eller nationellt.